

Samfunn for alle

Nr 3 | 2022

NORSK FORBUND FOR UTVIKLINGSHEMMEDE

Hva er galt i Trondheim?

Side 6

Hvorfor er det så stille?

Side 32

Tre generasjoner i Mokuno

Side 36

Beslutningsstøtte

Hedvig Ekberg
Generalsekretær

Vergemålsloven trådte i kraft sommeren 2013, etter lang prosess. Utvalget startet sitt arbeid med ny lov i 2001, og 12 år senere tok vi i bruk den nye loven.

Det tok ikke lang tid før vi i NFU så at denne loven ikke oppfylte intensjonene om en mer individuell ordning og ikke minst en ordning som skulle gi den enkelte selvbestemmelse.

Loven snakker om mennesker som er «under» vergemål. Benevnelse hjelpeverge ble tatt bort til fordel for verge. Verge ble tidligere brukt i forhold til de som var umyndiggjorte og umyndige, noe som de fleste antagelig assosierer det med fortsatt.

Det er kommet til flere og flere faste verger, som har mange oppdrag. Mange oppdrag vil nesten uten unntak også si manglende kjennskap til personen de skal bistå. Personens vilje, preferanser og ønsker er for dem gjerne helt ukjent.

Mange får sin post omadressert til vergen. I forarbeidene står det at «Å få post til det sted man oppholder seg, er en sentral del av ens privatliv».

Dette er noen få av de mange feilene ved vergemålsloven som har bidratt til et krav om en ny lov - en beslutningsstøttelov. I tillegg har vi Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), som er tydelig på at det er en ordning med beslutningsstøtte som må på plass.

I et enstemmig anmodningsvedtak 27. april 2021, ba Stortinget regjeringen om å foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen. Og 20. mai i år svarte justisminister Emilie Enger Mehl på et spørsmål fra SV om når regjeringen vil starte arbeidet med å få lagt frem et forslag til en beslutningsstøttelov.

Justisministerens svar var ganske nedslående for alle oss som håper på en beslutningsstøttelov. Hun konkluderer med at vergemålsloven er i tråd med CRPD. Hun sier at «Individtilpassede frivillige vergemål fyller etter Norges syn kravene til beslutningsstøtteordninger som CRPD artikkel 12 stiller.»

Hun sier det kan komme noen endringer i eksisterende lov. «Siden november 2018 har departementet gjennomført tre høringer om mulige endringer i vergemålsloven» Det vil si at hun er klar på at det ikke blir en ny lov, men flikking på den gamle.

Alle som hadde håpet at anmodningsvedtaket fra Stortinget skulle bringe oss et stort steg videre på veien mot en beslutningsstøttelov, må nok smøre seg med tålmodighet. Men vi gir ikke opp, til høsten fortsetter vi arbeidet med full styrke.

Administrasjonen ønsker alle en riktig god sommer!

Samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Fem utgivelser per år
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Tom Tvedt
tom.tvedt@nfunorge.org

Redaktør:
Jens Petter Gitlesen

Korrektur:
Ann-Elisabeth Grønnhaug og
Helene T. Strøm-Rasmussen

Adresse:
Samfunn for Alle,
NFU Postboks 8954
Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFU norge

Annonseakvisitør:
Salgs Forum AS
Tlf: 915 90 578
E-post: post@salgs-forum.no
www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Helene T. Strøm-Rasmussen

Design og layout: Marte Louise Lilleby
Trykk: Ålgård Offset AS

Utgivelse 4, 2022 kommer uke 40
Frist for saker: 31. august
Annonsefrist: 31. august

Innhold

- 2 Fra generalsekretæren
- 4 Leder: Bør vi legge ned skolen?
- 6 Hva er galt i Trondheim?
- 13 Manglende brukermedvirkning i Trondheim
- 14 Kristiansand kommune - verst eller best?
- 18 Uttalelser fra årsmøtene
- 20 Derfor vil eg skrote ordet utviklingshemma!
- 22 Vervekampanje
- 24 Sluttkonferanse for forskerкурset
- 27 NFU i fylkesnemnda
- 29 Skrivekonkurranse
- 30 Solgårdens 50 års jubileum!
- 32 Hvorfor er det så stille?
- 34 Minneord for Eva Olsen Høisveen
- 35 Minneord for Rita Lucia Endresen
- 36 Internasjonalt: Tre generasjoner i Mukono
- 40 SAFO: Helse- og omsorgsministeren og CRPD
- 41 Søk penger fra NFUs fond!
- 42 Visste du at: Har du fremdeles Downs?
- 43 Ny medarbeider i administrasjonen

Bør vi legge ned skolen?

Tom Tvedt
Forbundsleder

Kommunene bruker rundt 70 milliarder kroner per år på drift av grunnskolen. I tillegg kommer investeringer i nye skolebygg. Kommunene kunne frigjort store beløp hvis de la ned grunnskolen, eller i det minste reduserte omfanget av opplæringen. Når verken KS eller noen kommunepolitikere har foreslått å legge ned grunnskolen, så kommer det dels av at skoledriften er en lovmessig plikt som påligger kommunene. Men vel så viktig er at kommunepolitikere og innbyggerne for øvrig, først og fremst er opptatt av å gi barn en god opplæring. Vi vil at skolen skal bli bedre. Tilsvarende er det på de fleste andre områder hvor kommunene er pålagt ansvaret for å utøve velferdsoppgaver. Barnevernet må styrkes og eldreomsorgen må bygges opp. Slik er det også på områder som ikke er lovpålagte. Kommunene ønsker å øke antallet heltidsstillinger og en ønsker å bygge flere idrettsanlegg.

Unntaket er tjenestene til mennesker med utviklingshemning. Her kommer konsulentene fra Agenda Kaupang, Rune Devold og andre. Budskapet er i hovedsak at hvis en gir færre tjenester og færre individuelt tilpassede tjenester, kan kommunene spare penger. Konsulentselskapene sammenligner alltid oppdragskommunen med kommuner som bruker mindre per person med utviklingshemning, og viser hvor mye kommunen kan spare ved å kutte i tjenestene. Det er ikke snakk om kommunens plikt eller kvaliteten i tjenestene. De senere årene har KS også kastet seg på denne bølgen, og er nå blitt en storprodusent av kostnadsdata som rådmenn og kommunedirektører kan benytte for å se hvor mye de kan spare ved ikke å bruke mer enn den kommunen som bruker minst.

Budsjettene bestemmer

Rådmenn og kommunedirektører er sterke på tall og budsjetter, men tilsvarende svake når det gjelder kjennskap til innbyggere med utviklingshemning og

behovet for tjenester. Omtrent like svake er politikerne. Resultatet er at kostnadsbetraktningene ofte slukes røtt. Ingen stiller spørsmål verken ved kommunens plikter eller kvaliteten i tjenestene. Det finnes knapt kontroll på feltet, så kommunene kan gjøre som de vil, og det gjør de ofte.

Det har vært fire nasjonale tilsyn med tjenestene til mennesker med utviklingshemning. Likestillings- og diskrimineringsombudet har gjennomført ett tilsyn med tvangsvedtak. Sivilombudets forebyggingsenhet har gjennomført besøk i et knippe bofellesskap. Resultatene viser at kommunene i hovedsak verken utøver sine plikter i henhold til helse- og omsorgstjenesteloven eller CRPD. Det er også stor risiko for at kommunene handler i strid med torturkonvensjonen.

NFU må være en aktiv pådriver

NFUs lokal- og fylkeslag må følge med på kommunens bestrebelse på å kutte kostnader. Vi har krav på å bli aktivt og inngående orientert i alle saker som angår oss. Når det kommer faretruende kuttforslag, må en raskest mulig presentere motargumentene overfor kommuneledelsen. Når en ikke når frem overfor den kommunale forvaltningen, må en overbevise politikerne om forslag som er på ville veier. De beste argumentene er ofte å vise til lovverk og til eksempler med enkeltpersoner som ikke får tilstrekkelig med tjenester for å leve aktive og meningsfulle liv. NFU sentralt vil bistå i slike saker, så langt vi har kapasitet.

NFU jobber også for å bedre styringssystemene slik at rettsikkerheten kan styrkes. Det har vi jobbet med i 20 år, uten å vinne frem. Vi forventer at det dukker opp muligheter i forbindelse med inkorporeeringen av CRPD i Menneskerettighetsloven. Uansett skal det komme en stortingsmelding om grunnleggende rettigheter til mennesker med utviklingshemning. Da kommer nye anledninger til å stramme opp i systemer og rettsikkerhet.

5 tips til valg av BPA-leverandør

Alle BPA-leverandører er ikke like. Derfor er det viktig at du tenker gjennom hva det er som er viktig for deg når du skal velge leverandør.

1. Får du bistand i BPA-søknadsprosessen?

En god BPA-søknad øker sjansene for å få en realistisk behovsvurdering og dermed et riktig vedtak. Mios BPA-rådgivere kjenner søknadsprosessen godt og har hjulpet hundrevis av mennesker med å få gode BPA-vedtak.

2. Har leverandørens BPA-rådgivere BPA selv?

Når det gjelder BPA er praktisk erfaring vel så viktig som teoretisk kunnskap, derfor har alle Mios BPA-rådgivere egenerfaring som BPA-arbeidsledere. Ville du valgt en kjøreskolelærer som ikke har førerkort, og som aldri har kjørt bil selv?

3. Får du hjelp til rekruttering av assistenter?

Uten assistenter, ingen assistanse. Vi har egne folk som kan bistå i rekrutteringsprosessen - i annonseutforming, i intervjuer, med sjekk av referanser og innhenting av politiattest - slik at du får de assistentene som best passer dine ønsker og behov.

4. Refunderes utgifter i forbindelse med ordningen?

Å ha BPA medfører ofte ekstra kostnader, for eksempel når du skal ha med deg assistenter på reise. Det er urimelig å forvente at du som arbeidsleder skal dekke disse selv, og derfor har vi i Mio en ordning hvor du får refusjon for faktiske ekstrautgifter som følger av assistansen din.

5. Får du tilbud om oppfølging og veiledning?

Arbeidslederopplæringen vår favner det meste, men vi forventer ikke at du skal klare alt på egenhånd med én gang. I Mio får du din egen BPA-koordinator som gir deg systematisk oppfølging og veiledning underveis gjennom driftsåret, i tillegg til å svare på alle spørsmål du måtte ha om ordningen din.

Det hjelper å snakke med noen som har peiling, og våre rådgivere har personlig erfaring med BPA. Ta kontakt med oss så bistår vi med det du måtte lure på og hjelper deg med å skrive søknaden din - helt kostnadsfritt.

BPA trenger ikke være vanskelig.

Besøk oss på www.mio.no for å få vite mer.

Hva er galt i Trondheim?

Trondheim er nok en god by for de fleste innbyggerne. For mennesker med utviklingshemning kan det være motsatt. Det er på høy tid at politisk- og administrativ ledelse kjenner sitt ansvar, tar kritikk på alvor og bygger opp det bo- og tjenestetilbudet som de har bygget ned de siste 10-15 årene.

AV: Jens Petter Gitlesen

ILLUSTRASJON: Storyset

Det er 12 år siden jeg første gang var i Trondheim i møte mellom tjenestemottakere og de ansvarlige rundt rådmannen. Rådmannen ønsket å gjøre bo- og tjenestetilbudet til innbyggere billigere. Pårørende var opptatt av svake tjenester. Kalkulatorfolket fra rådmannsstaben la frem utregninger over hvor mye kommunen kunne spare på å samordne tjenestene, la flere bo i samme bofelleskap og unngå at personer med tjenestebehov kjøpte leiligheter selv.

Pårørende var opptatt av de som ikke fikk seg et sted å bo og bosatte som ikke fikk tilstrekkelig med tjenester. Møtet endte som det begynte, med to vesensforskjellige syn, en situasjon som har vedvart og hvor det er for få spor til bedring.

Siden den gang synes posisjonene å ha vært låst. Mens kommuneledelsen snakker om overforbruk, snakker pårørende om mangelfulle tjenester. Mens kommuneledelsen prater om organisering og ledelsesmodeller, prater pårørende om et bo- og tjenestetilbud som forvirrer. Politikerne har for lite innsikt i feltet og blir stående handlingslammet i et krysspress mellom den kommunale forvaltningen og pårørende.

Rådmannens syn ble grunnlaget for saken «Ressursbruk og organisering av tjenester til psykisk utviklingshemmede», hvor rådmannen beregnet besparelsene til å bli 22 millioner kroner innen 2014. Saksfremlegget inneholdt mange tall og hypoteser om tall, men lite sosialfaglig.

De etterfølgende årene har forløpt omtrent på samme måte. Rådmannen har lett etter kutt, effektivisering og økt handlingsrom. Politikerne har vedtatt rådmannens innstilling uten nevneverdig debatt. Innbyggere med utviklingshemning og deres pårørende har klaget på et stadig svakere bo- og tjenestetilbud, uten at dette har inngått i rådmannens regnestykker. →

Tilsynet i 2016

Trondheim kommune kom ikke så godt ut av det nasjonale tilsynet med tjenestene til mennesker med utviklingshemning i 2016. Det ble blant annet påpekt:

- Lav grunnbemanning i flere av boligene, særlig i helgene.
- Liten hensikt i å fremme behov for ytterligere tjenester på grunn av lav bemanning og stram økonomi.
- Lite spor av individuelle vurderinger av den enkelte behov ved tildeling av tjenesten personlig assistanse.
- Ikke systematisk veiledning i alle boligene.
- Ulik praksis for om det meldes avvik for tjenesten personlig assistanse dersom bruker ikke får gjennomført planlagte aktiviteter.
- Ikke rom for ekstra aktiviteter i enkelte av bofelleskapene, da dette ikke fremgår av vedtakene.
- Lite spor av at tjenestene har som mål å fremme mestring og økt selvstendighet, eller å beholde eller videreutvikle ferdigheter.
- Individuell plan benyttes i liten grad.

Men statsforvalteren har begrenset myndighet og enda mer begrensede ressurser. Hovedeffekten av tilsynet var enda mer korrespondanse mellom kommunen og Statsforvalteren.

Tilsyn i 2019

Tidligere fylkesmann i Trøndelag førte tilsyn med Byåsen bo- og aktivitetstilbud 2019. Resultatet var omtrent som ved tilsynet i 2016:

«Trondheim kommune har ikke et system som sikrer forsvarlig gjennomføring av personlig assistanse for alle personer med utviklingshemning over 18 år.»

Kommunerevisjonens rapport

I vår kom revisjonsrapporten med Trondheim kommunes bo- og aktivitetstilbud. Kritikken var i stor grad den samme som ved det nasjonale tilsynet i 2016:

«Enkelte brukere opplever ikke trygghet i hjemmene sine, og ikke alle får dekket sine sosiale behov. Det er mangler på individuell tilpasning av både fritidsaktiviteter og aktivitetstilbud, og ikke alle vedtak om tjenester blir fulgt opp.»

Det ble også trukket frem utfordringer med bemanningssituasjonen, sykefravær, rekruttering, turnover og mangel på vernepleiere. Boligkøen var for lang.

Kommunedirektøren sa seg i hovedsak enig med kommunerevisjonens funn og hevdet at kommunen jobbet med de påviste forholdene. Men kommunedirektørens svar er selvsagt temmelig generelle og foreløpig langt i fra det som kan kalles tiltak.

En kan selvsagt ikke forvente at kommunedirektøren skal komme opp med tilstrekkelige og konkrete tiltak umiddelbart i sitt tilsvaret til revisjonsrapporten.

Virvar av saker, hensyn og målsetninger

Kommunepolitikk dreier seg om saker, strategier og planer. Av og til kan det bli såpass mange av dem at det blir vanskelig å håndtere dem samlet. Den ene planleggingen glemmer den andre og tiltak overser målsetninger i relaterte saker. Slik oppfatter jeg situasjonen i Trondheim kommune, så vel som i andre kommuner.

Strategidokumentet: «En bedre hverdag for alle – Strategiplan for tjenester til mennesker med utviklingshemning og/eller utviklingsforstyrrelser 2019-2023», er et imponerende godt dokument som i stor grad synes å bygge på NOU 2016:17 På lik linje. Her kan en blant annet lese om målsetninger blant annet knyttet til selvbestemmelse, likestilling, kommunikasjon, rettsikkerhet, opplæring, arbeid- og dagtilbud, kosthold, gode omsorgstjenester og betydningen av å ha sitt eget hjem.

Når en kommer til Kommunedirektørens forslag til «Handlings- og økonomiplan 2022-2025 – Budsjett 2022», er det ikke like lett å finne det finansielle rommet til de målsetningene i Strategiplanen for tjenester til mennesker med utviklingshemning og / eller utviklingsforstyrrelser. Kommunedirektøren skal ha ros for å relatere budsjettet til FNs bærekraftsmål. Det er positivt at en rekke målset-

ninger fra Strategiplanen gjentas, men med en 2 til 4 prosent økning i planlagte driftsutgifter, er det vanskelig å se at mulighetene ligger til rette for å sikre at også innbyggere med utviklingshemning i størst mulig grad skal kunne ta del i dagliglivets gjøremål.

I Arbeids- og sosialkomiteens nylig behandlede «Sak 14/22 Økonomi i bo- og aktivitetstilbudene», var kommunedirektørens forslag til innstilling, foruten kronebeløp:

- «Bystyret vedtar at kvaliteten og ressursbruken i bo- og aktivitetstilbud i Trondheim over tid skal være på samme nivå som i øvrige større byer i Norge.»
- «Bystyret vedtar at det etableres turnuser på området som sikrer kontinuitet i bemanningen mellom botilbud og aktivitetstilbud, og som sikrer forsvarlig og faglig kompetent bemanning hverdag, helg og ferier.» →

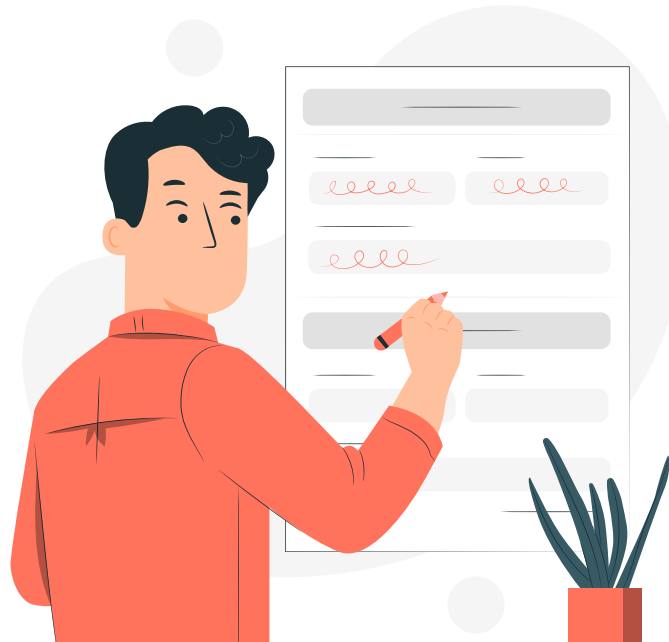

Det er vanskelig å se sammenhengen mellom det første kulepunktet, dokumenterte avvik og svakheter i kommunens tjenestetilbud. Det er også en høyst uklar sammenheng mellom kulepunktet og kommunens målsetninger. Hvordan kvaliteten i tjenestetilbudet er i landets andre store byer, fremkommer ikke av KOSTRA-tallene som kommunedirektøren legger frem.

Kulepunkt to er på sett og vis bedre, men det bringer neppe noe nytt. Det er liten grunn til å tro at verken kommunepolitikere eller forvaltningen noen gang har hatt uforsvarlig og inkompetent bemanning som målsetning.

Vedtaket i kommunens Arbeids- og sosialkomite, ble imidlertid litt mer lovende:

«Arbeids og sosialkomiteen mener det er uheldig at politisk nivå har fått uriktige opplysninger på ASSS-tall. ASSS-tall sier imidlertid ikke nødvendigvis noe om kvaliteten på tjenestene. Forvaltningsrevisjonen som er under politisk behandling hos kontrollutvalget viser at kvaliteten på bo- og aktivitetstilbudet i Trondheim må heves. Det betyr at man må jobbe både med bedre organisering av tjenestene, øke nivået på ledelse og at bemanningen må styrkes. Hele- og faste stillinger må være hovedregelen. Arbeids- og sosialkomiteen anbefaler at bystyret øker den økonomiske driftsrammen med 20 millioner slik innstillingen fra Kommunedirektøren foreslår og at tilsvarende beløp til drift innarbeides i HØP i årene framover.»

Men vedtaket favner ikke den mest sentrale målsetningen, nemlig det at også de som har behov for bistand, i størst mulig grad skal kunne ta del i hverdagslivets gjøremål.

Målforskyvning

Vi fikk omsorgstjenestene i 1991 for å:

- Fremme økonomisk og sosial trygghet, å bedre levevilkårene for vanskeligstilte, å bidra til økt likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.
- Bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

Etter 10-15 år med planer og tiltak, er det oppsiktsvekkende at Trondheim kommune ikke har utarbeidet et eneste tiltaksrettet dokument for å sikre tjenestenes hovedformål.

Det er veldokumentert at kommunen i mange tilfeller gir for lite tjenester og for lite tjenester tilpasset den enkelte tjenestemottaker. Når dette er tilfellet, er det ikke så veldig relevant hvordan kommunens pengebruk er i forhold til kommunens budsjett. Det er heller ikke spesielt relevant om Trondheim bruker mer eller mindre penger på sektoren enn andre storbyer.

Fra bistand til tortur og umenneskelig behandling

Sammenligninger av budsjetter er en farlig gjeskjeft når en ikke har kontroll med tjenestens kvalitet. Trondheims kommunaldirektør sammenligner stadig vekk til Trondheims kostnadstall med tall fra Bergen, Bærum, Drammen, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Tromsø og Kristiansand.

Kommunaldirektørens sammenligninger er farlige. De har gitt feil ideal. Det er en viss sammenheng mellom kostnader og kvalitet. Kristiansand kommune er den av de ti kommunene som bruker minst på sektoren. Lav bemanning var for eksempel årsaken til at det ble avslørt ulovlig innlåsning av mennesker med utviklingshemning i Kristiansand kommune 2016. Praksisen startet før 2016 og vedvarer fortsatt (se Sivilombudets ferske besøksrapport fra Kristiansand om forebygging av tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved frihetsberøvelse i Kristiansand).

Drammen kommune er den av de ti kommunene som bruker nest minst på tjenester til mennesker med utviklingshemning. Også her avdekket Sivilombudet ulovlig og umenneskelig behandling.

Ta utgangspunkt i bo- og tjenestetilbudet og start dialogen

Etter 10-15 år med kommunale tiltak og forbedringer, som alle ser ut til å ha ført til forverring, bør kommunens behandling av revisjonsrapporten være en passende anledning til å starte nye og mer konstruktive prosesser.

Når kommunedirektøren fokuserer på overforbruk, er det en stor risiko for at underbudsjettering er et bedre navn. Det er all grunn til å fokusere på organisering og ledelse av sektoren. Men når kommuneadministrasjonen i over ti år har hatt et slikt fokus og situasjonen ikke har bedret seg, så kan det være at rammene for god organisering og ledelse ikke foreligger.

Det er helt sikkert mye som kan gjøres både med budsjetter, organisasjon og ledelse, men så langt har kommunens forslag vist seg ikke å fungere. En vet lite om hva som bør gjøres i den retningen.

Det vi imidlertid vet, er at:

- Boligkøen er lang og flere er misfornøyd med botilbudet.
- Grunnbemanningen i tjenesten er lav slik at mange ikke får dekket sitt behov for tjenester.
- Enkeltvedtakene er generelle og følges ofte ikke opp.
- Flere deler av tjenesten sliter med høyt sykefravær, høy turnover og rekrutteringsproblemer.

Det naturlige startpunktet burde vært å rette opp botilbudet, bemanning, etablere gode og brukbare enkeltvedtak, samt å etablere gode arbeidsmiljøer.

NFU besitter en vesentlig kompetanse på dette feltet. FO besitter trolig også en vesentlig kompetanse. Det naturlige ville da være at kommunedirektøren kaller inn NFU og FO slik at en sammen med kommuneadministrasjonen kan utarbeide tiltak for å bedre botilbudet, bemanningen, enkeltvedtakene, arbeidsmiljøet og rekrutteringsproblemene. ■

Velkommen til Solgården!

En trygg og morsom ferie!

Solgården er et tradisjonsrikt feriested på Costa Blanca i Spania. Deilige dager med sol, bad og mye moro. **Solgården tilrettelegger for en trygg ferie!** For å kunne gjennomføre gode og trygge turer til Solgården, ber vi alle våre gjester om å være fullvaksinert mot covid-19. Vi følger alltid gjeldende retningslinjer for smittevern fra helsemyndighetene.

Program - Turene for 2023 i salg nå:		
16.08.22 – 23.08.22 1 uke fra Oslo, få plasser	13.06.23 – 27.06.23 2 uker fra Oslo	Dette er inkludert i reisen til Solgården: <ul style="list-style-type: none"> • Trygg og tilrettelagt ferieopplevelse med eget fly og helsepersonell som reiseledere. • Unik bagasjeservice. • Helpensjon. • Vakt med norsk helsepersonell. • Flotte tilbud om aktiviteter og utflukter. • Ledsagerstøtte.
23.05.23 – 30.05.23 1 uke fra Oslo	15.08.23 – 22.08.23 1 uke fra Oslo	
30.05.23 – 06.06.23 1 uke fra Trondheim, reservert	03.10.23 – 10.10.23 1 uke fra Kristiansand	
06.06.23 – 13.06.23 1 uke fra Oslo	10.10.23 – 17.10.23 1 uke fra Oslo	

For mer informasjon og bestilling: solgarden.no • tlf 24 14 66 60 • e-post: booking@solgarden.no

Følg oss på

Uttalelse fra årsmøtet til NFU Trøndelag fylkeslag

Etablering av et godt bo- og tjenestetilbud for mennesker med utviklingshemning i Trondheim kommune.

Over ti år har mange medlemmer i Trondheim kommune beklaget seg over et bo- og tjenestetilbud uten tilstrekkelige kvaliteter. Statsforvalterens tilsyn og kommunens internrevisjon gir støtte for kritikken.

NFU Trøndelag fylkeslag registrerer med glede nyere signaler både fra Trondheim kommunes administrative og politiske ledelse om å forbedre situasjonen.

NFU Trøndelag fylkeslag vil minne Trondheim kommune om FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), artikkel 4, punkt 3 som sier:

«I arbeidet med å utvikle og gjennomføre lovgivning og politikk som tar sikte på å gjennomføre denne konvensjon, og i andre beslutningsprosesser som gjelder spørsmål knyttet til mennesker med nedsatt funksjonsevne, skal partene aktivt trekke inn og rådføre seg inngående med mennesker med nedsatt funksjonsevne, også barn med nedsatt funksjonsevne, gjennom de organisasjoner som representerer dem.»

En slik brukermedvirkning vil være nyttig for kommunen. Våre medlemmer har både egne og andres erfaringer med hvilke forhold som fungerer og hvilke forhold i Trondheim kommunes bo- og tjenestetilbud som nødvendigvis ikke fungerer like godt. NFU kan være en god premiss- og informasjonsleverandør. Vi har også erfaring fra andre byer og kommuner som kan være nyttig i Trondheim kommunes arbeid på feltet.

Trondheim kommunes brukerinvolvering bør starte med problemdefinerings og vedvare minst til evaluering av iverksatte tiltak. I arbeidet med å etablere et godt bo- og tjenestetilbud også for Trondheim kommunes innbyggere med utviklingshemning, bør en i tillegg til lovverket og budsjettmessige forhold også vektlegge CRPD som Norge har forpliktet seg å følge. Hurdalsplattformen slår fast at konvensjonen skal gjøres til norsk lov og Trøndelag er valgt ut til et forsøksfylke med tanke på implementering av konvensjonen i kommunal sektor.

Trondheim kommune er ikke den eneste kommunen som sliter med å etablere et godt bo- og tjenestetilbud. Men Trondheim kommune er blant de kommunene som har de beste forutsetningene for å løse utfordringene. Gode løsninger fra Trondheim, vil ha overføringsverdi til andre kommuner.

Årsmøtet i NFU Trøndelag fylkeslag, ber Trondheim kommune snarest legge forholdene vel til rette for et godt og konstruktivt samarbeid med NFU for å sikre at alle kommunens innbyggere med utviklingshemning får et godt bo- og tjenestetilbud.

Oppfølging av årsmøteuttalelsen fra NFU Trøndelag

Årsmøteuttalelsen fra NFU Trøndelag ble publisert i Adresseavisa og resulterte i tilsvar fra Trondheim kommune. Kommunen var åpenbart fornøyd med egen innsats i bo- og tjenestetilbudet til innbyggere med utviklingshemning, noe som verken årsmøteuttalelsen, tilsyn eller internrevisjon gir grunn til. Snorre Ness, fylkesleder i NFU Trøndelag skrev derfor følgende innlegg i Midtnorsk debatt for å korrigere kommunens holdninger.

På vegne av Trondheim kommune, besvarte rådgiver Jan Roger Wevang vår oppfordring. Ifølge Jan Roger Wevang, er alt på stell i kommunen: Trondheim følger FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Rådgiveren fremstiller kommunens brukermedvirkning som velutviklet og kommunens politikk på feltet som forbilledlig. Svaret peker dessverre på kommunens hovedutfordring.

Krav til brukermedvirkning

CRPD, artikkel 4, pkt. 3 setter krav til brukermedvirkning: «I arbeidet med å utvikle og gjennomføre lovgivning og politikk som tar sikte på å gjennomføre denne konvensjon, og i andre beslutningsprosesser som gjelder spørsmål knyttet til mennesker med nedsatt funksjonsevne, skal partene aktivt trekke inn og rådføre seg inngående med mennesker med nedsatt funksjonsevne, også barn med nedsatt funksjonsevne, gjennom de organisasjoner som representerer dem.»

Manglende tjenester, manglende individuelle tjenester og lav bemanning, er gjengangere både i Fylkesmannens tilsyn i 2016, 2019 samt i kommunens

Manglende brukermedvirkning i Trondheim

Årsmøtet i Norsk forbund for utviklingshemmede, NFU Trøndelag fylkeslag ba Trondheim kommune snarest legge forholdene vel til rette for et godt og konstruktivt samarbeid med NFU, for å sikre at alle kommunens innbyggere med utviklingshemning får et godt bo- og tjenestetilbud.

AV: Snorre Ness, fylkesleder NFU Trøndelag

internrevisjonsrapport fra 2022. Etter hva NFU Trøndelag fylkeslag er kjent med, har aldri organisasjonen aktivt blitt trukket inn og rådført inngående om de påtalte ulovlighetene og løsninger av disse. Men NFU Trondheim lokallag var kjent med forholdene lenge før de ble dokumentert gjennom tilsyn og revisjon.

Løsninger som ikke løser noe

I stedet for brukermedvirkning og i stedet for å ta tak i problemet, har kommuneadministrasjonen kommet med løsninger i form av budsjettkutt, reorganisering og ledelsesmodeller. Slik har det vært de siste 10-15 årene og slik var det også i den nylige behandlingen av sak PS 14/22 - Økonomi i bo- og aktivitetstilbudene, hvor kommunedirektøren hadde fremmet et trepunkts forslag til vedtak.

Ingen av punktene sto i forhold til veldokumenterte mangler i Trondheim kommunes tjenestetilbud. Det var verken aktiv eller inngående brukermedvirkning før saksdokumentene ble formulert. Heldigvis kom det alternative forslag til vedtak både fra posisjonen og opposisjonen. Kan hende det omsider har gått opp for Trondheims politikere at det

kan være stor risiko med å følge administrasjonens forslag på feltet?

Sammenligner med de dårligste

Kommuneadministrasjonen er svært opptatt av å sammenligne kommunens ressursbruk med andre store kommuner. Kristiansand er den kommunen som bruker minst på feltet, fulgt av Drammen. I saksfremstillingene fremstår dette som besparingspotensial. Sivilombudets forebyggingsenhets besøksrapporter fra Kristiansand og Drammen påpeker brudd på torturkonvensjonens forbud mot umenneskelig behandling, uten at dette synes nevneverdig i saksdokumentene.

Skal Trondheim kommune rette opp situasjonen, så må en starte med å sikre den enkelte bruker tilstrekkelig med tjenester og individuelt tilpassede tjenester. Deretter må en sikre et budsjettmessig rom for tiltakene. På disse områdene har NFU verdifull innsikt og erfaring, både fra Trondheim og andre kommuner. Årsmøtet til NFU Trøndelag fylkeslag mener det er på høy tid at kommunen begynner å følge CRPD og innføre brukermedvirkning.

SNORRE NESS er fylkesleder i NFU Trøndelag. (Foto: Privat)

Kristiansand kommune – verst eller best?

Kristiansand blir holdt frem av andre kommuner fordi de bruker så lite per innbygger med utviklingshemning. Kan hende kommunen heller bør betraktes som en versting?

AV: Jens Petter Gitlesen

ILLUSTRASJON: Storyset

Kristiansand makter det kunststykket å ha lavest kostnader per person med utviklingshemning, fratrukket statlig refusjon for ressurskrevende tjenester, blant storkommunene i KS. I motsatt ende finner en Tromsø som bruker mer enn dobbelt så mye per person.

For mange kommuner fremstår Kristiansand som forbillig. Trondheim kommune kunne for eksempel spart 280 millioner kroner per år hvis de maktet å legge seg på Kristiansands kostnadsnivå.

Billigst er sjelden best

Slike sammenligninger som gjøres med hensyn til utgifter til mennesker med utviklingshemning, er høyst uvanlige å gjøre på andre felt. Det kan nevnes at ingen bilprodusenter har lavere kostnader enn norske Troll. Produsenten gikk konkurs i 1958, og har siden det ikke hatt kostnader. Få betrakter historien om Troll som en suksess.

Norge brukte i 2019 69 600 kroner per innbygger på helsetjenester, og vårt helsevesen er kåret til verdens beste. Det er politisk omforent at helsevesenet skal være

bra og det skal bevilges mer penger slik at helsevesenet kan bli enda bedre. Vi er stolte av å bruke mer på helse per innbygger enn noen EU-land. Ingen trekker frem hvor mye vi kunne spart om vi hadde hatt Romania, Latvia eller Bulgaria som mål for norsk helsevesen.

Er Kristiansand en versting?

Verken jeg eller andre har noen fullstendig oversikt over tjenestetilbudet i Kristiansand. De sakene hvor jeg har vært involvert, er nok et selektert utvalg av de mer alvorlige sakene. Men det har forundret meg hvor bakoverlent og aksepterende både pårørende, kommunen og tidligere Fylkesmannen har vært.

I 2016 var det en sak om ulovlig innlåsing av personer med utviklingshemning. Innlåsing skjedde på grunn av lav bemanning. Når en av beboerne krevde litt for mye, var det ikke kapasitet til å ta seg av de andre. Saken ble omtalt av Fædrelandsvennen, noe som førte til at andre i lignende situasjon tok kontakt.

Mye tyder på at både kommunen og tidligere Fylkes-

mannen, nåværende Statsforvalteren, i god sørlandsk ånd, lar det meste gli forbi. Tilsynet kom til det oppsiktsvekkende resultatet at den ulovlige innlåsing var forsvarlig.

Tilsynet i 2016

I det nasjonale tilsynet med tjenestene til mennesker med utviklingshemning i 2016, lå blant annet følgende til grunn for avviket som ble gitt:

- Det er en del uro, utagering og fysiske angrep i samlokaliserte leiligheter. Dette går ut over andre beboere. Dette gjentar seg jevnlig opptil fire-fem ganger i uken, selv om ansatte forsøker å hindre at dette skjer.
- Ansatte klarer ikke alltid å yte tjenester i rett tid, eller holde ro både på natt og dagtid.
- Språkbruk i journal oppfyller ikke krav til saklighet, objektivitet og etikk.
- Dokumentasjon av brukermedvirkning er mangelfull og ikke systematisk. Brukernes meninger og oppfatninger skal dokumenteres og vurderes over tid. →

ASSS-kommune	Utgift per utviklingshemmet (2020) *
Fredrikstad	1,24
Bærum	1,04
Drammen	0,73
Kristiansand	0,61
Sandnes	0,95
Stavanger	1,08
Bergen	1,09
Tromsø	1,38
Trondheim	0,99
Snitt ASSS	1,01

Tabellen viser kostnader per person med utviklingshemning, fratrukket statlig refusjon for ressurskrevende tjenester.

(Tabellen er hentet fra Tilleggsnotat til sak 14/22 og 23/22: Økonomi i bo- og aktivitetstilbudene, Trondheim kommune).

* Tallene er i millioner kroner.

Sivilombudets besøksrapport

Sivilombudets forebyggingsenhet skal jobbe for at mennesker som er fratatt friheten, ikke utsettes for tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Under Sivilombudets besøk i Kristiansand, var fokuset på syv av kommunens 71 personer med utviklingshemning som har tvangsvedtak. Besøksrapporten avdekket blant annet:

- Ulovlig skjerming og innlåsing.
- Mangelfullt tilrettelagt bolig, mangel på planmessig oppfølging av beboeren og vedkommes behov, og svake strukturer for å sikre veiledning og oppfølging av ansatte.
- Beboerens smerter og helsetilstand var hittil ikke fulgt opp på en god nok måte, verken av kommunen eller spesialisthelsetjenesten.

- Beboere med mye smerter og omfattende helsemessige oppfølgingsbehov opplevde likevel betydelige vanskeligheter med å få helsehjelp, særlig spesialisthelsetjenester.
- Alvorlig selvskading og utagering gjorde at de ble utsatt for mye tvang. Flere hadde levd lenge med stort funksjonsfall og smerter.
- Manglende registreringer og målinger fra ansatte i kommunen, gjorde det vanskelig å få henvisning til spesialisthelsetjenesten.
- Det er behov for bedre samhandling mellom kommunen og spesialisthelsetjenesten.
- Kommunen brukte ikke individuell plan som et virkemiddel for å sikre disse beboerne nødvendige og koordinerte tjenester.

Flere beboere vi besøkte hadde tidligere manglet gyldig vedtak i lengre perioder, selv om tvangen ble opprettet. Kommunen manglet gode rutiner for å sikre at vilkårene for tvangsvedtaket var til stede også underveis i vedtaksperioden, slik loven krever. Besøket avdekket flere tilfeller av ulovlig tvang og tvang som det ikke var fattet vedtak for. Ingen i kommunen hadde fanget opp de lovstridige forholdene. Dette viste at det mangler tilstrekkelig kompetanse hos ansatte om vilkårene for bruk av tvang og makt etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9.

Kommunens internrevisjonsrapport

Med bakgrunn i funn, kom internrevisjonen med følgende anbefalinger til kommunen:

- Habiliteringsfeltet i Kristiansand kommune bør fremover jobbe systematisk og proaktivt med rekruttering og strategisk kompetanseplanlegging og utvikling.
- Kommunen bør, med utgangspunkt i resultatene fra revisjonens spørreundersøkelse for de ansatte på habiliteringsfeltet, søke å styrke de ansattes faktiske kjennskap til sentrale rutiner.
- Kommunen bør vurdere å iverksette tiltak som bidrar til å styrke meldekulturen blant de ansatte på habiliteringsfeltet
- Kommunen bør styrke de ansattes kompetanse når det gjelder å forebygge utvikling av utfordrende atferd.
- Kommunen bør vurdere å styrke arbeidet med at beboere i bofellesskap på habiliteringsfeltet får jobb/VTA eller dagaktivitetstilbud.
- Kommunen bør innarbeide revisjonens analyse i denne rapportens kapittel 4.2 i sitt videre arbeid med å implementere Helsedirektoratets nye nasjonale veileder «Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemning på habiliteringsfeltet».
- Kommunen bør vurdere å følge opp FFOs innspill om hvordan den reelle bruker og pårørendemedvirkningen på systemnivå, kan styrkes.
- Kommunen bør få på plass et system for brukerundersøkelser og gjennomføre brukerundersøkelser jevnlig på habiliteringsfeltet.
- Kommunen bør, i tråd med brukere og pårørendes lovfestede rettigheter, bruke individuell plan (IP) aktivt både som et planleggingsverktøy og som et verktøy for å sikre en strukturert samarbeidsprosess.

KS sin rolle

Det bør være opplagt for de fleste at det er mye som ikke er på stell i Kristiansands tjenester til mennesker med utviklingshemning. Kan hende at kostnadstallene som KS produserer gjennom ASSS-samarbeidet, er noe av det farligste, mest forledende og minst meningsfulle. Når Kristiansand er den kommunen i ASSS-samarbeidet som bruker minst på feltet, er det mye fordi det er billigere ikke å yte lovpålagte tjenester enn å yte dem.

Nasjonale tilsyn avdekker lovbrudd i 70 til 90 prosent av tilfellene. Kommunene utøver ikke sine plikter. Det er ikke blitt bedre med tiden. Verken rådmenn eller kommunepolitikere er nevneverdig kjent med sektoren. Når styrer ikke kjenner feltet de skal styre, er det vanskelig å få til god styring.

Tenk om KS hadde holdt fokus på kommunens plikter, det å fremme sosial trygghet, bidra til økt likeverd og likestilling, forebygge sosiale problemer og bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre. Da kunne ASSS-samarbeidet bidratt til at også mennesker med utviklingshemning fikk sin rett og at kommunene utøvde sin plikt.

Nå bidrar ASSS først å fremst til å vri fokus fra kommunens plikter og den enkeltes rettigheter, til en konkurranse om å gi minst mulig tjenester, av dårligst kvalitet. ■

NFU Oslo fylkeslag

Årsmøtet i NFU Oslo Fylkeslag har følgende uttalelser:

Om CRPD

FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) må innarbeides i menneskerettsloven på lik linje med kvinne- og barnekonvensjonen.

Vi ber om at Stortinget igangsetter arbeidet med å inkorporere FN-konvensjonen i norsk lov snarest. Det er viktig at mennesker med utviklingshemning får utøve sine fulle menneskerettigheter på lik linje med alle andre borgere i Norge.

Om bolig

Institusjonalisering er en uakseptabel utvikling som er i strid med CRPD. Bare omtrent av 25 prosent av alle personer med utviklingshemning eier egen bolig. For befolkningen ellers er det 80 prosent som eier selv. For personer med utviklingshemning som mottar helse- og omsorgstjenester, er eierandelen enda lavere.

Flere bør få mulighet til å eie egen bolig. Staten og kommunen må støtte opp om denne målsetningen. Husbankens virkemidler må legge til rette for at flere kan eie egen bolig. Boligbyggelag, som OBOS m.fl., oppfordres å legge til rette for at mennesker med utviklingshemning kan kjøpe bolig i boligbyggelagene.

Praksisen med gjengs leie (tilsvarende markedsleie) for kommunale leiligheter har gitt svært høy husleie for mange med utviklingshemning. Samtidig har færre fått rett til bostøtte. NFU Oslo Fylkeslag støtter en leie etter Wien-modellen. Det betyr at brutto husleie ikke overstiger 30 prosent av netto inntekt for mennesker med utviklingshemning.

Boliger for mennesker med utviklingshemning skal tilfredsstillende Husbankens krav til livsløpsstandard.

NFU Viken fylkeslag, og NFU Vestfold og Telemark fylkeslag

FN konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), må innarbeides i menneskerettsloven på lik linje som kvinne- og barnekonvensjonen.

Begrunnelse

FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) ble ratifisert av Norge i 2013. CRPD fremmer alles personlige frihet. Dette gjelder også for personer med utviklingshemning som vil kunne utøve sine fulle menneskerettigheter.

Avstanden mellom overordnede politiske målsettinger og hva som skjer i praksis i kommunene øker stadig. Boligpolitikken og de strukturelle rammene som følge av institusjonaliseringen som nå skjer er noe av det alvorligste når det gjelder brudd på konvensjonen. Det sammen gjelder lik rett til arbeid, tvang og makt, fritid og selvbestemmelse.

Konvensjonen skal sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne nyter likeverdig rett til menneskerettigheter og grunnleggende friheter. Konvensjonen skal også fremme respekten for den iboende verdigheten til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Konvensjonen dekker mange områder der mennesker med nedsatt funksjonsevne opplever diskriminering, tilgang til rettigheter som for eksempel, deltagelse i det offentlige og politisk liv, rett til utdanning, rett til deltagelse i arbeidsliv, frihet fra tvang og makt, utnyttning og vold, og dessuten rett til bevegelsesfrihet. Vi krever at Regjeringen raskest mulig fremmer en lovproposisjon om å inkorporere funksjonshemmedskonvensjonen CRPD i Menneskerettsloven på lik linje med barnekonvensjonen og kvinnekonvensjonen!

Både NFU Viken og NFU Vestfold og Telemark har sendt denne uttalelsen til lokale politikere og politikere på Stortinget.

Den tøffeste gutten i gata!

Marius har benyttet Kettwiesel liggesykkel i flere år og synes sykkelen er det fineste hjelpemiddelet han har.

” Jeg så sykkelen for første gang da jeg var på Beitostølen helsesportsenter sammen med andre barn/ungdom med Cerebral Parese. Det var en større gutt som syklet rundt med Kettwiesel og jeg synes den var kjempetøff. Jeg har egentlig bare ventet på å bli stor nok for å få en slik sykkel.

Våre sykler kan møte dine individuelle behov på en veldig god måte. Uansett hvilke begrensninger du opplever, kan vi tilpasse sykkelen til deg.

- Kraftig motor
- Sammenleggbar
- Liten svingradius
- Fulldempet

- Enestående stabilitet
- Unik fremkommelighet
- Store tilpasningsmuligheter
- Teleskopiske lengdejusteringer

Kettwiesel for barn og ungdom

Toppoengsummer på tester for funksjonalitet, tilpasningsmuligheter og kvalitet i Europa

Les mer om Marius og andre brukere av våre sykler: <https://qualitycareas.wordpress.com>

Se vår flotte PINO tandemsykkel på vår NYE nettside: www.quality-care.no

Oppløvelse av mestring gjennom aktivitet for alle

Ring oss gjerne for å prøve en sykkel der du bor! 971 971 70 eller post@quality-care.no

Eg er ein ung mann på 26 år som det siste året har vore ein del i media for å seie meininga mi. Og meininga mi er at det nå er på tide at ein endrar på dei orda ein brukar når ein omtalar menneske som kanskje strevar litt meir enn dei fleste andre. Det eg særleg har reagert på er bruken av ordet utviklingshemma.

Derfor vil eg skrote ordet utviklingshemma!

AV: Johannes Tveitnes
FOTO: Eirik Gjesdal, NRK

Når ein brukar ordet utviklingshemma om ein person, så seier ein egentlig at denne personen har fått den medisinske diagnosen psykisk utviklingshemma. Medisinske diagnoser er ein privat opplysning, som ikkje alle har rett til å få vita noko om. Ein diagnose skal vera til hjelp for den som måtte få han. På heimesidene til Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU) står det for eksempel at: «Det viktigaste med diagnoser er at de skal gi grunnlag for å få noe, ikkje miste noe. Man skal få hjelp, kanskje behandling, avklaring, oppfølging og ikkje minst tenester frå det offentlige om det behovast».

Ein kan derfor tru at det å få ein diagnose er noko positivt. Men slik er det ikkje nødvendigvis for dei som blir omtalt som utviklingshemma. Ordet utviklingshemma sendar nemlig signal om at ein ikkje forstår særleg mykje, og at ein ikkje kan utvikla seg. Mange vil difor tru at ein klarar mykje mindre enn det ein egentlig kan. Men sjølv om ein strevar litt meir enn dei fleste så betyr jo ikkje det at ein ikkje forstår korleis ein sjølv har det, eller at ein ikkje utviklar seg. Alle menneske forstår korleis dei sjølv har det, og alle menneske utviklar seg. Rett nok i ulik takt og tempo, men alle kan dersom dei berre får ein sjans.

Helt med

PÅ NAKU si heimeside står det og at mange trur at personar som har fått diagnose utviklingshemming ikkje er i stand til å bestemme sjølv, og at dei ikkje forstår konsekvensane av eigne val. Dette er ei alvorleg misforståing. Stiftelsen Helt Med, som har hjulpet meg og mange andre med å få ein jobb i det ordinære arbeidslivet, skriv på si heimeside at «Utviklingshemming er en samlebetegnelse for en rekke ulike tilstander». Personar som blir omtala som utviklingshemma er med andre ord ikkje ei einsarta gruppe menneske. Dei er like forskjellige som alle andre. Nokon treng svært mykje hjelp, andre treng berre litt støtte og tilrettelegging. Dei aller fleste har dessutan svært mykje å bidra med i samfunnet og klarar fint å bestemma over eige liv.

Nokon menneske er glade for å få ein diagnose fordi dei opplever at dei nå forstår kvifor dei er slik dei er. I slike tilfelle er sikkert diagnosen til god hjelp. Men det må vera opp til kvar enkelt om ein ynskjer å fortelja kva for diagnose ein har. Sjølv har eg store språkvanskar, og det har ført til at eg har litt problema med å forstå og uttrykke meg dersom det vert for avansert. Men det betyr ikkje at eg ikkje

Johannes Tveitnes er service-
medarbeider på Strand Rådhus.

kan tenka, eller at eg ikkje bryr meg om korleis andre omtalar meg. Det betyr berre at eg treng litt ekstra hjelp av og til. Når eg skulle skriva denne teksten her, fekk eg til dømes hjelp til å utforma setningane slik at eg fekk sagt det eg ville sei.

Eg skulle derfor ynskje at media og ulike hjelpetenester slutta med å bruka den medisinske diagnosen utviklingshemma når dei omtalar menneske som treng litt ekstra hjelp. Det viktige er jo ikkje kva for ein diagnose ein måtte ha, men kva ein har gjort, kva ein meiner og kva ein står for.

Alle er likeverdige

Eg meiner at alle menneske er likeverdige, og at alle skal ha like rettigheter enten ein har diagnose eller ikkje. FN-konvensjonen om rettar til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD) har som mål å «fremme, verne om og sikre menneske med nedsett funksjonsevne full og likeverdig rett til å nytte alle menneskerettigheter og grunnleggande friheter, og å fremme respekten for deira ibuande verdighet». Å bli omtala som eit menneske med utviklingshemming bidrar ikkje akkurat til å fremma respekten og sikra likeverdig rett til ordinært arbeid for dei det gjeld.

Det er for eksempel ikkje uvanleg at ein går rett ut i uføretrygd den dagen ein er ferdig med vidaregåande skule. Og har ein først blitt definert som ufør, er det ikkje særleg lett å få seg ein jobb på ein vanleg arbeidsplass. Resultatet kan då bli at ein enten vert sittande heime, eller at ein får eit tilbod om varig tilrettelagt arbeid som ein ikkje trivest med. Det er viktig for alle å få kjenna at ein høyrer til i samfunnet. Det er viktig å få kjenna at ein er inkludert, og at ein er like mykje verdt som andre. Eg skulle difor ynskje at ein slutta med å bruka ordet utviklingshemma fordi det dessverre lett førar med seg både diskriminering og utestenging frå det vanlege samfunnet. Skal ein på død og liv bruka diagnoser når ein omtalar andre, så må ein vertfall først sikra at det faktisk er greitt for den det gjeld. For menneske både med og utan utviklingshemming er først og fremst menneske. Eit forslag til andre nemningar er menneske som treng litt ekstra hjelp.

Artikkelen har stått på trykk i Ergoterapauten, og er gjengitt med tillatelse fra bladet.

Vervekampanje

Utviklingshemmede opplever gjentatte brudd på grunnleggende menneskerettigheter. NFUs lokallag, fylkeslag og administrasjon jobber uavbrutt for å endre på dette. Vi tenker at sammen er vi sterke og at det gir oss et godt grunnlag for fremtidig arbeid og politisk gjennomslag.

For at vår stemme skal bli hørt må vi få med flest mulig på laget. Vi er i dag ca 8100 medlemmer, vårt mål er å bli dobbelt så mange. Da trenger vi deres hjelp.

For at vi skal få til dette, er det flott om du kan verve et nytt medlem, som vil støtte vår kamp. For å oppnå dette setter vi i gang en vervekampanje. De tre lokallagene som har fått flest nye medlemmer i løpet av 2022 vinner hver sin premie.

1. premie: 10000 kr til aktiviteter i lokallaget + en overraskelse!
2. premie: 5000 kr til aktiviteter i lokallaget
3. premie: 2500 kr til aktiviteter i lokallaget

NFU sentralt teller opp økningen på slutten av året. Alle nye medlemmer i 2022 vil bli talt med.

→ *Det er mange som har lyst til å bli med på vårt lag, men som ikke er blitt spurt om å ta del i vårt felleskap. Våg å spørre om de vil være med! Husk at barn under 18 år kun betaler 70,- kroner i året, men teller like mye for oss som et voksent medlem.*

Prøv et år hos oss!

HESTELIV
DESIGN OG HÅNDVERK
FOTBALL TILRETTELAGT
ARBEIDSTRENING
FLEXI - AKTIV LIVSTIL
MATLYST
FRILUFTSLIV - TUR FOR ALLE
STIPENDIAT

Peder Morset folkehøgskole ligger på Selbustrand midt i Trøndelag. Vi har drevet tilrettelagt undervisning i typiske folkehøgskolefag siden 1976. Hos oss kan du få prøve ut nye ting og utvikle dine faglige og sosiale ferdigheter sammen med andre, i et bra miljø med trygge rammer og god oppfølging av flinke fagfolk. Vi legger stor vekt på likeverd, inkludering, mangfold og fellesskap. Her blir alle sett og tatt godt vare på.

Det lønner seg å søke tidlig om du vil ha en elevplass. Vi tar allerede nå imot søknader for skoleåret 2023-24. Aktuelle søkere med utviklingshemning vil få invitasjon til å komme hit på et forkurs 26. og 27. november i år.

BLI DEN DU ER

Epost: pmf@pedermorset.no
Telefon: 73 81 20 00
Adresse: Fossan 23, 7584 Selbustrand
Her er vi på nett:
pedermorset.no
folkehogskole.no/skole/peder-morset
facebook.com/pedermorset
instagram.com/pedermorsetfhs

PEDER MORSET folkehøgskole

Sluttkonferanse

Prosjektet «Forskerkurs for personer med utviklingshemning», eid av NFU, ble innvilget midler til et 3-årig prosjekt i 2019. Målet for prosjektet var å utvikle og prøve ut et kurs om forskning for personer med utviklingshemning, samt å etablere et nettverk for medforskere.

AV: May Østby (prosjektleder)
FOTO: Tom Tvedt

Prosjektet har en inkluderende forskningstilnærming, noe som betyr at personer med utviklingshemning har deltatt gjennomgående i prosjektet. Seks team, bestående av to medforskere med utviklingshemning og to-tre forskere, har utviklet kursmaterieell, gjennomført pilotkurs, og revidert opplæringsmaterialet basert på erfaringene fra pilotkurset. Teamene var knyttet til seks utdanningsinstitusjoner; Nord Universitet, NTNU, Høgskolen i Molde, VID, OsloMet og Høgskolen i Østfold, som også hadde prosjektledelsen disse tre årene. Prosjektets styringsgruppe og referansegruppe har hatt representanter for NFU lokalt, utdanningsinstitusjonene og ikke minst brukerrepresentanter.

Andre kan også gjennomføre kurs om forskning

Tirsdag 31. mai kom dagen for å publisere materialet, slik at andre kan gjennomføre kurs om forskning. Flere deler av kurset kan også være nyttig når det gjelder deltakelse i tjenesteutviklingsprosjekt. Alt ligger til gratis nedlasting i kunnskapsbanken hos NAKU, her: <https://naku.no/kunnskapsbanken/forskerkurs-utviklingshemmede>

Populært og viktig å møtes etter to år med korona

Konferansen startet med festmiddag på Stjørdal kvelden før, med stor stemning og mange innslag. Etter to år med korona, var det å møtes svært populært og viktig. Her oppsto nye vennskap.

Tirsdagens sluttkonferanse var i stor grad ledet av medforskere fra de seks teamene i prosjektgruppen, noe som er viktig for et pro-

sjekt som baserer seg på aktiv deltakelse fra de det gjelder. 30 av de 39 kursdeltakerne som har gjennomført pilotkurset, var tilstede.

Hege Bjørnsdatter Braaten fra Stiftelsen Dam, som har bidratt med finansiering, NFU ved forbundsleder Tom Tvedt og rådgiver Helene Strøm-Rasmussen, Jarle Eknes fra Stiftelsen SOR og Aud Elisabeth Witsø fra NAKU, bidro med gratulasjoner til prosjektgruppen. Vi håper at deres kjennskap til hvordan vi har jobbet medfører at materialet og inkluderende forskning blir mer kjent.

I tillegg til lansering av opplæringsmaterialet, ble alle som har bidratt i prosjektet takket. Det var også satt av tid til samtaler om hvilke tema kursdeltakere mener det vil være viktig å forske på videre, hva som vil være viktig å få kunnskap om som handler om eget liv.

Nettverksbygging

Det var også lagt opp til en samtale om etablering av et medforskernettverk, med mange gode innspill til hva som vil være viktige oppgaver for et slikt nettverk, og hvem som ønsker å være med. Et slikt nettverk kan gi både forskere og andre en mulighet til å rekruttere personer i forsknings- og tjenesteutviklingsarbeid.

Det gjenstår fortsatt arbeid med sluttrapport og artikler utover høsten, men nå er prosjektets mest aktive del avsluttet.

Som prosjektleder er jeg utrolig stolt og takknemlig over hva vi sammen har oppnådd. Og å få en så strålende avslutning med så glade konferansedeltakere gjør det bare enda bedre. Noen sier at det er nå det begynner, jeg vil si at vi har kommet en lang veg siden 2011, det er ikke slutt, men det er nå det fortsetter. En viktig milepæl er nådd.

GRUPPENE VAR STRÅLENDE FORNØYDE med konferansen.

Illustrasjonsfoto: Unsplash.com

NFU i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

NFUs jurister bistår i mange ulike saker hvert år. Det siste året har vi blant annet bistått i en sak om tvang og makt. Saken ble til slutt behandlet i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Det er første gang NFUs jurister er oppnevnt som prosessfullmektig i muntlige forhandlinger i fylkesnemnda.

AV: Ingvild Østerby

Kommunen i den aktuelle saken hadde fattet tvangsvedtak med fire ulike tvangstiltak. Vedtaket ble godkjent av statsforvalteren, men pårørende var uenig i at det var behov for flere av tvangstiltakene, og ba NFU om bistand til å klage. I klagen fremførte vi at vilkårene for tvang ikke var oppfylt for alle tiltakene, at personen ikke hadde fått anledning til å medvirke i prosessen, at det ikke var forsøkt mindre inngripende tiltak enn tvang, at det ikke var gjort nok for å forebygge behovet for tvang, og at det forekom tilfeller av tvang som det ikke var fattet vedtak om.

Etter klagen stilte statsforvalteren strengere krav til å forsøke mindre inngripende tiltak og jobbe mer systematisk for å forebygge behovet for tvang, men tvangstiltakene ble opprettholdt. NFU, på vegne av pårørende, påklagde statsforvalterens omgjøringsvedtak, og ba samtidig om stedlig tilsyn for å avdekke bruk av tvang som ikke er godkjent i vedtak.

Stedlig tilsyn avslørte ulovlig tvang

Statsforvalteren gjennomførte stedlig tilsyn. Her ble det oppdaget at det forekom tvang som det ikke var fattet vedtak om. I tillegg ble det avdekket at det ikke var behov for ett av de fire tiltakene, som det var fattet vedtak om. Dette tiltaket ble derfor trukket tilbake, men de øvrige tiltakene ble opprettholdt.

Når statsforvalteren ikke gir fullt medhold i klage, skal saken sendes til muntlig forhandling i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. I slike saker har klager rett til å bli representert av advokat uten kostnad. Pårørende i saken hadde et ønske om å bli representert av NFUs jurister i fylkesnemnda, og etter søknad ble NFUs jurist Ingvild Østerby oppnevnt som prosessfullmektig for pårørende. Det ble oppnevnt egen advokat for personen selv, og en annen advokat for statsforvalteren.

NFUS JURIST Ingvild Østerby ble oppnevnt som prosessfullmektig for pårørende.

Det forekommer tvang det ikke er fattet vedtak om.

Behandlingen i fylkesnemnda er en muntlig forhandlingsprosess, som ligner forhandlingene i domstoler. Nemnda består av tre nemndmedlemmer - en nemndleder som er jurist, et fagkyndig nemndmedlem og et alminnelig nemndmedlem. Partenes advokater/prosessfullmektiger fremfører saken for fylkesnemnda og legger frem dokumentbevis, før partene og eventuelle vitner får anledning til å forklare seg. Til slutt avsluttes saken med en prosedyre fra partenes advokater, hvor de nedlegger en påstand om hva fylkesnemnda bør komme til.

I saken som NFU bisto i trakk statsforvalteren tilbake enda et tiltak underveis i behandlingen for fylkesnemnda. Da gjensto to av fire tiltak. Pårørende var enig i at det var behov for å beholde de gjenstående tiltakene en stund til. Saken endte derfor med at man oppnådde enighet mellom alle parter, og det ble lagt ned felles påstand fra partenes advokater. Nemnda påpekte samtidig at kommunen til enhver

tid har ansvar for at det ikke brukes mer tvang enn nødvendig, og man må fortsette å lete etter muligheter for å lempe både på omfanget og praktiseringen av tvangstiltakene, med sikte på at tjenestemottaker skal kunne leve et så fritt og selvstendig liv som mulig.

Klag om man reagerer på tvangstiltak

Denne saken har vist at de tvangstiltakene som kommunen foreslår, og som statsforvalteren godkjenner, ikke nødvendigvis er riktige. Dersom man reagerer på tvangstiltak som kommunen fatter vedtak om, bør man klage. Både personen selv og nærmeste pårørende har rett til å klage.

Denne saken har også vist at det kan være en tidkrevende prosess å oppnå det resultatet man ønsker. Det er ikke alltid man oppnår det man ønsker etter én klage. Noen ganger må man stå løpet ut for å sikre at det ikke blir brukt mer tvang enn det er hjemmel til. ■

«Endelig er dagen her, og jeg er pyntet og klar for konfirmasjon. Pappa er stolt!»

I Uloba er det du eller en nærstående som bestemmer **hvem** som skal assistere deg, **hva** assistenten skal gjøre, **hvor** og **når** assistansen skal finne sted.

Ulobas BPA er skapt av oss som har behov for assistanse og er vår måte å organisere hverdagen vår på. Vil du vite mer om BPA ta kontakt med oss på telefon: 32 20 59 10 så hjelper vi deg videre!

For mer informasjon se våre nettsider: www.uloba.no

ULOBA
INDEPENDENT LIVING | NORGE

Skrivekonkurranse

for ungdom mellom 14 og 24 år

TEMA: Likestilling i Norge i år 2063

Hvordan vil det være å forelese seg på tvers av kjønnskategorier for dine barnebarn? Hvordan forholder vi oss til flere kjønn enn mann og kvinne om 40 år? Hvordan er forholdet mellom menn og kvinner? Har det blitt lettere å delta likeverdig i samfunnet for mennesker med funksjonsnedsettelse? Hvordan ser du for deg at folk blir møtt ut fra hudfarge, landbakgrunn eller religion i år 2063? Er normer til kjønn mer åpne eller enda smalere enn i dag? Hvilke kroppsbilder dominerer for ulike kjønn og aldre eller finnes ingen slike idealer? Hvilke konsekvenser har det fått for likestillingen at kunstig intelligens har blitt tatt i bruk på stadig flere områder?

Hvordan ser du for deg likestillings situasjonen i Norge i 2063?

Du kan legge vekt på utfordringer, framskritt eller muligheter. Teksten har ingen sjangerbegrensninger, teksten kan være skjønnlitterær eller sakprosa. Du kan skrive novelle, dikt, saklig/faglig/fakta, eventyr, kronikk eller noe annet. Vi tar imot alle sjangre!

Definisjoner

Likestilling er like muligheter for alle. Teksten kan inneholde perspektiver rundt ett eller flere av diskrimineringsgrunnlagene kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, seksuell orientering, etnisitet, funksjonsevne, religion, livssyn og alder, men begrenser seg ikke til disse.

Innlevering og frist

Frist for innlevering er 16. september 2022.
Tekstene sendes til: likestilling2063@lss.no

De ti beste tekstene er planlagt publisert i en tekstsamling som vi håper å få utgitt høsten 2023. De utvalgte tekstene honoreres med kr 1000 hver.

Tekstene må skrives på nynorsk, bokmål eller engelsk og være på inntil 1500 ord. Alle tekster må leveres i Word/PDF med skriftstørrelse 12 og linjeavstand 1,5.

Har du spørsmål kan disse rettes til: likestilling2063@lss.no

LIKESTILLINGS-
SENTERET

Adresse: Parkgata 12, 2317 Hamar
E-post: post@lss.no | Telefon 625 47 460

”

Ditt eget ferie-
sted i syden!

En drøm som ble til virkelighet!

Sommeren 1967 ble det dannet en aksjonsgruppe hvor alle var opptatt av at ferie i sol og varme var helsebringende – for alle. Formålet for aksjonskomiteen var å starte et feriested i Spania – fortrinnsvis for psykisk utviklingshemmede. På den tiden var det ikke uproblematisk for hjelpetrgende å reise til sydligere strøk – utfordringene sto i kø og det ønsket noen å gjøre noe med.

Solgården har ulike bassenger for voksne og barn, hvor man kan slappe av og nyte sola.

Solgården ferie- og helsesenter
Badstugata 7
0183 Oslo
Tlf 24 14 66 60
solgarden.no
booking@solgarden.no

TEKST: Irene Guvaag
FOTO: Solgården

I 1972 var aksjonskomiteens arbeid over, og Solgården ønsket sine første gjester velkommen.

Fra dag én i Solgårdens historie har mottoet vært Trygghet, Trivsel og Glæde. En Solgårdenferie er godt tilrettelagt for rullestolbrukere og andre med behov for «det lille ekstra».

Dagens Solgården er på over 500 mål, har 135 rom og har en gjestekapasitet på nær 200 gjester. Solgården består av syv gjestehus med rom og leiligheter, flere servicebygg og ulike bassenger for voksne og barn. Spennende uteområder med fritidspark og sansehage.

Hvert år har vi syv-åtte turer som prioriterer vår hovedmålgruppe: mennesker med utviklingshemning.

Solgården har helsepersonell som reiseledere på reisen og under oppholdet. Under ferien tilbys fysioterapi, trening, massasje, fotpleie, frisør, utflukter, dans og underholdning. – På Solgården kan gjestene være i farta hele dagen, på egne ben, med rullator eller rullestol. Alene eller sammen med andre.

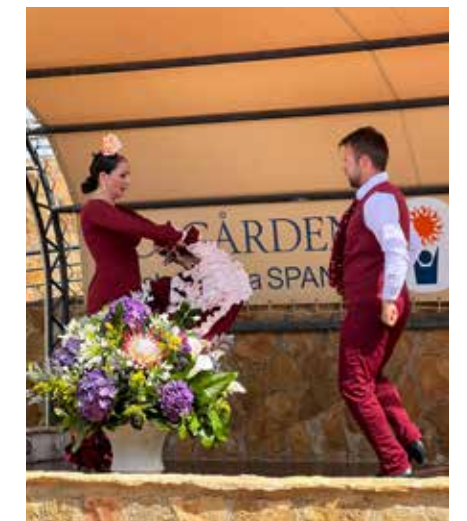
Men de kan også velge å bare slappe av og nyte sola. Det er helt opp til gjesten selv!

DALIG LEDER SPANIA Dorothy Hansen, styreleder Dag Brekke og daglig leder Norge Karin P. Haugen.

ARTISTER Magne Fremmerlid, Charlotte Fongen og Odd Johan Overøya.

FLAMENCOSHOW på Solgården.

Hvorfor er det så stille?

AV: Fred Huvenes, far

Innlegget var på trykk i Fædrelandsvennen den 07.06.2022. Gjengitt etter avtale med forfatteren.

Som far til et alvorlig sykt barn blir jeg ekstra berørt av det maktovergrepet som har blitt begått overfor de voksne på institusjoner i Kristiansand. Mitt barn har også opplevd å bli skjermet på rommet sitt uten hjemmel. Blir funksjonshemmede barn i Kristiansand behandlet på linje med friske barn? Er syke barns rettsikkerhet i Kristiansand ivarettatt? Lokalt er debatten om tjenester til funksjonshemmede nesten fraværende. Hvor er den politiske debatten om dette emnet? Er det tabu fordi det er et økonomisk spørsmål?

Vil helse- og omsorgsministeren komme på besøk?

Helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol skal besøke Kristiansand og Lillebølgen avlastningshjem. Vil hun titte innom rommet til datteren min? Rommet som vi selv har pusset opp. Lillebølgen har blitt pusset opp i to runder, mens dødssyke barn med pustestøtte måtte ligge på rekke og rad på gulvet under oppussingen. På tross av slitasje ble ikke rommet til min datter prioritert.

Min datter er 11 år. Et barn med store medfødte hjernemisdannelser. Hun har en epilepsi som er vanskelig å behandle og en kronisk respirasjonssvikt.

Hun har store og gjennomgripende funksjonsnedsettelse. Hun er helt forsvarsløs og en av kommunens svakeste tjenestemottakere. Hun har over hundre sykehusinnleggelse

ser og like mange akutte. Det å få et så sykt barn handler mest om å dekke grunnleggende behov. Fokuset har vært å få sove, spise og sikre inntekt. Det har gått ut over egen helse, mulighet til å delta i arbeidslivet og være sosial. Det setter seg i kroppen å gå i

konstant beredskap. Samtidig må vi koordinere det meste selv, og vi må sloss for hennes rettigheter i Kristiansand kommune.

Minimumsløsninger til dødssyke barn

At kommunen har valgt å tilby minimumstjenester til dødssyke barn er en misforstått politikk. Forsvarlig? Politikk påvirker vår familie direkte. Riksrevisjonen beskriver i sin rapport (2021) at familiene selv må ta et stort ansvar for å få hjelp og koordinere tjenestene. Ingen kommuner leverer på disse områdene. Kristiansand kommune svikter familier som oss. Vi har ikke en individuell plan. Kommunen svarer ikke på hva slags tilsyn vårt barn har når hun er på avlastning.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) slår fast i en rapport at manglende informasjon er et stort problem. Dette mener de er en utfordring for ytringsfriheten. Pårørendeundersøkelsen fra Helse- og omsorgsdepartementet (2021) har flere funn som tyder på at det oppleves mer krevende å være pårørende til små barn enn for pårørende ellers. Man må ta på alvor de historiene som pårørende forteller, og man må ta med i beregningen at antall barn som er alvorlig syke øker. De overlever i større grad nå enn tidligere og de lever lengre. Det er mangel på avlastningsplasser for denne gruppen i Kristiansand kommune. Da min datter ble født var det ikke plass til henne på avlastningen og ingen var villig til å diskutere andre tjenester. Hvor høyt står dette på agendaen for politiske partier? Er det mindre viktig siden det gjelder så få?

Pandemien ga kommunen anledning til å spare penger

Beredskapsplanen til kommunen under pandemien var å spare penger. Da vi ble syke selv måtte vi koordinere for at barnet vårt skulle være på avlastningen

framfor å bli sendt hjem. Da hun ble smittet på avlastningen mistet hun retten til avlastning uten hjemmel i lov. Under pandemien hadde man ingen rutiner for håndtering av dette. Vi tok initiativ til å utarbeide en beredskapsplan, noe som er en sterk anbefaling både i retningslinjene fra Helsedirektoratet under pandemien og også i nasjonale retningslinjer for barn i palliasjon. Vårt barn ble, uten hjemmel i lov, lukket inne på ti kvadratmeter i en uke, i karantene. Det er lite samsvar mellom min virkelighet og hvordan politikere og administrative tilsynelatende mener at det fungerer i Kristiansand kommune. Kultur for positiv rapportering på ledernivå om forholdene hjelper oss lite.

Blant de største kommunene i Norge, er Kristiansand den kommunen som bruker minst ressurser på de utviklingshemmede. Norsk Forbund for Utviklingshemmede berører dette i artikkelen «Kristiansand kommune - verst eller best» på side 14. Der belyser de Sivilombudsmannens kritikk av Kristiansand kommune sitt arbeid og hvordan Statsforvalteren i Agder har latt

kommunen holde på med sin praksis. I likhet med NFU spør jeg hvorfor det er fokus på bruk av lite ressurser framfor om kvaliteten i tjenesten. Har iveren etter å drifte økonomisk gått for langt? Hvis det ikke handler om økonomi, er det manglende skjønn og dårlig kvalitetsstyring av feltet?

Vil noen prioritere de sykeste barna i Kristiansand?

Prisen for å varsle er høy. Jeg blir utsatt for trakassering og opplever gjengjeldelser når vi har klaget. Det er brudd på kommunens etiske retningslinjer. Vi har levert inn klager som vi aldri har fått svar på. Det er brudd på god forvaltningsskikk. Vil noen ta tak i debatten? Vil noen ta tak og utarbeide forsvarlige tjenester til de som trenger det? Vil noen snart prioritere de sykeste barna i Kristiansand? Hva skal jeg som pårørende gjøre for å løftet dette til et nivå hvor noe vil bli gjort? Det trenger i aller høyeste grad et løft.

HVA SKAL JEG SOM PÅRØRENDE

gjøre for få løftet dette til et nivå hvor noe vil bli gjort, spør Fred Huvenes, her sammen med datteren Eline. (Foto: Kjartan Bjelland)

”

Kristiansand er den av de store kommunene som bruker minst på mennesker med utviklingshemning.

Eva Olsen Høisveen

17. mai 2022 sovnet Eva rolig inn, 83 år gammel.

NFU Ringsaker og omegn lokallag har mistet en svært engasjert pådriver i arbeidet for mennesker med utviklingshemning og deres familier. Eva har gjort en imponerende innsats i NFU, både i lokallaget i Ringsaker, fylkeslaget i Hedmark og NFU sentralt.

I 1978 ble det stiftet lokallag i Ringsaker, og Eva ble med i styret fra starten. Før det hadde hun vært medlem i Hamar lokallag. Hun var en engasjert politiker i Ringsaker, og prøvde så godt hun kunne å fremme saker til beste for de utviklingshemmede og familiene deres.

I 1991 ble ansvarsreformen innført i Norge, og da ble det kommunenes ansvar å gi tilbud til mennesker med utviklingshemning på lik linje med kommunens øvrige innbyggere. NFU var aktivt med i reformarbeidet. NFU's medlemmer føler seg ofte som vaktbikkjer, for det er ingen selvfølge at utviklingshemmede får den hjelp og støtte de har krav på.

Eva hadde vært leder i lokallaget i 36 år da hun i 2019 trakk seg fra styret. Da ble hun tildelt æresmedlemskap i NFU Ringsaker og omegn lokallag. Hun er tildelt Kongens fortjenestemedalje for sin innsats på ulike områder, deriblant arbeidet i NFU. Hun fortsatte som ledsager for sønnen Tom fram til 2022, da også han trakk seg fra styret. Tillitsvalgte som Eva er gull verdt for de svakeste i samfunnet. De trenger nemlig andres sterke stemmer.

Våre tanker går til Tom som nå har mistet sin kjære mor.

NFU Ringsaker og omegn lokallag takker Eva for alt hun har gjort for mennesker med utviklingshemning. Vi glemmer aldri medmennesket Eva.

Hvil i fred.

En siste hilsen fra styret i NFU Ringsaker og omegn lokallag v/ Marit, Esten, Lise, Anna, Linda og Inger-Margrethe.

Rita Lucia Endresen

Det gikk en varm vind av vemod og sorg gjennom vennekretsen både i vårt land, og blant Rita Lucia Endresens mange venner i andre land, da beskjeden kom om at vår gode venn hadde sovnet inn skjærtorsdag 14. april, bare 66 år gammel. Rita slet med alvorlig sykdom de siste årene, men tok dette med den samme styrke og ro som hun gjorde i andre situasjoner gjennom livet. Hun sa at hun hadde det godt.

Rita var et menneske med meningers mot, klar tankegang og en sterk og klar tale for den saken hun brant mest for i livet, nemlig rettigheter for mennesker med utviklingshemning.

Rita var født i Tromsø, men kom som barn til Trondheim sammen med sin mor og andre søsken. Hun hadde en lettere utviklingshemning og kom tidlig med i NFU. Her var hun aktiv i både SKT og Trondheim lokallag, og kom på midten av 90-tallet inn i styret for NFUs fylkeslag i Sør-Trøndelag. Da det ble gitt «grønt lys» for at mennesker med utviklingshemning, med ledsager, kunne være aktuelle for landsstyret i NFU, ble Rita, som naturlig var, meldt inn for valgkomiteen fra NFU Sør-Trøndelag som en aktuell kandidat.

Rita ble valgt inn i landsstyret (2006-2009) som den første person med en utviklingshemning, og ble en aktiv deltager nasjonalt, men også i nordisk sammenheng (Nordisk Samarbeidsråd), i europeisk samarbeid (Inclusion Europe) og inter-

nasjonalt (Inclusion International). Dette brakte Rita til flere land som Island, Færøyene, Danmark, Sverige, Åland og Finland, men også til Belgia og EU-parlamentet.

Men den turen hun snakket mest om i ettertid, var turen til Acapulco i Mexico høsten 2007, der hun var med å diskutere det nesten ferdige utkastet til FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), sammen med 2300 delegater fra hele verden. Et stort, men ryddig opplegg.

Oppholdet der på det svære hotellet ved Stillehavets kyst, Fairmont Princess Acapulco, som huset den store konferansen var en begivenhet hun ofte kom tilbake til. Også klippestuping av lokale akrobater nevnte hun ofte. Etter konferansen tok den norske delegasjonen seg to dagers ferie, der de blant annet besøkte sølvbyen Taxco de Alarcón på 1756 meter over havet. Byens store katolske katedral med to 40 meter høye tårn interesserte Rita veldig, som den gode katolikk hun var.

Rita var også æresmedlem i NFU Trøndelag.

Takk Rita for den du var for NFU, for oss som fikk lære deg å kjenne, og for meg som fikk være din ledsager og rådgiver under din landsmøteperiode, og din venn livet ut.

Steinar Nyland

Mor Aline og datter Fiona.

Tre generasjoner i Mukono

Jeg er så bekymret, sier bestemoren. Hva skjer når jeg ikke er her lenger? Jeg prøver å planlegge for fremtiden, men det er vanskelig.

TEKST: Helene T. Strøm-Rasmussen

FOTO: Yul Shah Malde og og Helene Strøm-Rasmussen

Vi møter Namusisi Immaculate, Aline Naluzige og Fiona Kisakye Natongo hjemme hos dem i en liten landsby i Mukono-distriktet i Uganda. Huset ligger for seg selv i en skrånning, like ved et sandtak. Det er frodig, og både kyllinger og geiter vandrer fritt rundt.

NFUs programrådgiver og økonomirådgiver er i Uganda for å sjekke hvordan det går med vår partnerorganisasjon Inclusion Uganda, og hvordan kursene de arrangerer påvirker deltakernes liv.

Ikke alene

De tre kvinnene setter seg utenfor huset, og jeg stiller noen spørsmål. Det er stort sett bestemoren Namusisi som snakker. Hun sier at hun har seks barn, inkludert datteren Aline som har en utviklingshemning. Det oppdaget de da hun var seks år gammel og begynte på skolen. Ettersom datteren hadde noen helseplager dro de til sykehuset i hovedstaden Kampala, og der så de flere foreldre som hadde barn med utviklingshemning. Det gjorde at hun ikke følte seg alene og ikke ble så lei seg.

Voldtatt

Da Aline var 16 år skjedde det noe grusomt. En mann i området voldtok henne. Da de forstod at hun hadde blitt gravid, prøvde de å finne mannen, men uten hell. Namusisi var bekymret over graviditeten og hvordan Aline skulle tåle fødselen, men det gikk heldigvis bra. Hun fødte til og med hjemme uten jordmor til stedel sier Namusisi.

Nå har Aline blitt 30 år, og datteren Fiona er 14. Aline bor i et hus i nærheten, mens Fiona bor sammen med bestemoren. Det er ikke alltid trygt å bo her for Aline. Menn kommer innom henne om natten og «forstyrrer», som bestemoren beskriver det. Det er bare flaks at hun ikke har blitt gravid flere ganger. Nå ønsker de å enten bygge ut bestemorens hus slik at Aline kan bo der, eller få noen til å passe på henne om natten.

Inclusion Uganda ønsker å jobbe med hvordan man skal få bukt på disse utfordringene, men det ligger ikke inne i nåværende planer. De kan holde kurs for kvinner med utviklingshemning om seksuelle og reproduktive rettigheter, men det er ikke den eneste løsningen. Sannsynligvis vil det være mer effektivt å informere mennene i samfunnet. →

<< **ALINE HAR ANSVAR**
for å vaske opp.

< **HELENE INTERVJUER** Fiona,
Namusisi og Aline, med hjelp
av James som jobber i Inclusion
Uganda.

UTSIKT OVER LANDSBYEN.
✓ Huset familien ligger til høyre.

Opplæring

Det var først for to år siden at Namusisi hørte om Inclusion Uganda og fikk informasjon om hvilke rettigheter personer med utviklingshemning har. På kurset fikk hun vite om flere artikler i CRPD og ble oppmuntret til å behandle datteren og barnebarnet med kjærlighet og tålmodighet. Tidligere var hun tøff mot dem og straffet dem når de ikke forsto, men nå spør hun oftere hva de mener og hva de ønsker. Det er mer harmonisk i familien, mener Namusisi, men for oss er det tydelig at kvinnene har blitt kuet gjennom flere år. Hvis man har blitt undervurdert gjennom lang tid, tar det tid å lære seg å uttrykke egne meninger og ta plass.

Både datteren og barnebarnet hjelper til hjemme så godt de kan, og Namusisi gir dem ros for det. De vasker opp, henter vann og hjelper til med husdyrene. Aline liker å skrelle grønnsaker.

Nå går Fiona på skolen, men det er vanskelig. Ifølge bestemoren gikk hun seks år i «baby class». Hun går på barne-

skolen, men skulle egentlig vært på ungdomsskolen. I tillegg trenger hun følge til og fra skolen fordi hun ofte roter seg bort på veien og ikke husker hvor hun skal.

Bekymringer

Det er farer på alle kanter, og Namusisi tør ikke å la dem være hjemme alene. Hvis hun har ærender i byen, ber hun alltid noen slektninger eller naboer om å passe på. Fremtiden er full av bekymringer. Hun prøver også å planlegge for fremtiden, men det er ingen åpenbare løsninger. For hva vil skje med Fiona og Aline når hun dør?

Inclusion Ugandas ansatte er dedikerte og gjør en stor forskjell for medlemmene. De er også flinke til å gi informasjon til lokale ledere i samfunnet og ber dem spre det videre. Når vi forlater denne familien, må vi bare krysse fingrene for at det er de som stiller opp når Namusisi ikke lever lenger. ■

Helse- og omsorgsministeren vil ikke forholde seg til CRPD

Funksjonshemmedes menneskerettigheter har gjennom flere år vært vår viktigste kampsak. Som organisasjoner av funksjonshemmede har vi tutet ørene til politikere og byråkrater fulle med CRPD, og behovet for at funksjonshemmedes menneskerettigheter inkluderes i norsk lov og tas hensyn til i administrative og politiske beslutningsprosesser.

AV: Janne Skei, daglig leder i SAFO

Helse- og omsorgsministeren inviterte fredag før 17.mai til innspillsmøte. Opptrappingsplan om psykisk helse sto på dagsorden - et område med mange utfordringer og gode grunner for SAFO til å delta på møtet.

Funksjonshemmede neglisjeres og overses alt for ofte i psykiatrien - tjenesteyterne makter ikke å se forbi funksjonsnedsettelsen og fokusere på de psykiske problemene. Unge Funksjonshemmede som i likhet med andre kan slite med kjærlighetssorg, mestringspress på skolen, utestenging, mobbing, hatprat og diskriminering, neglisjeres fordi det liksom er «naturlig for funksjonshemmede å være deprimert. «Du har jo en funksjonsnedsettelse».

Det mangler kunnskap og forskning om psykisk helse hos mennesker med utviklingshemning. Den forskningen som finnes viser at helseforebygging, helsefremmende innsats og medikamentell og medisinsk kontroll er mangelfull. Det er behov for mer treffsikre og tilpassede utredninger og bedre behandlinger for utviklingshemmede enn hva de mottar i dag.

Det ville SAFO kommunisere til helseministeren. Det er nødvendig med kunnskap, og det er nødvendig med holdningsendringer hos helsepersonell. I tillegg ville vi i SAFO understreke overfor helseministeren at Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, CRPD, legger til grunn at alle skal ha rett til nødvendige og likeverdige helsetjenester, men at knapt noen av relevante dokumenter

fra Helse- og omsorgsdepartementet viser til CRPD og funksjonshemmedes menneskerettigheter. Og det var da Kjerkol reagerte og kommenterte. Det var da hun fant det nødvendig å understreke at det ikke var Helse- og omsorgsdepartementet som var ansvarlige for CRPD - Funksjonshemmedes menneskerettigheter - det var Kultur- og likestillingsdepartementet.

Som følge av dette undrer SAFO seg over:

- Er ikke ministeren klar over at Norge har ratifisert - det vil si forpliktet seg til å følge CRPD?
- Er ikke ministeren klar over at Norge, ifølge CRPD, dermed har forpliktet seg til «å ta hensyn til at menneskerettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne skal vernes om og fremmes i all politikk og alle programmer»?
- Er ikke ministeren klar over at artikkel 25 i CRPD omhandler helse og at artikkelen blant annet omhandler myndighetenes ansvar for å hindre diskriminerende nektelse av helse- og omsorgstjenester, og at medisinsk personell må gi mennesker med nedsatt funksjonsevne like god behandling som andre?
- Er rett og slett ikke ministeren klar over at også helse- og omsorgstjenesten, som hun er ansvarlig for, skal sikre funksjonshemmedes menneskerettigheter?

Er det på tide med litt «voksenopplæring»?

” Funksjonshemmede kan også være deprimerte.

Utlysning fond

Trond Bjerknes og Margit Jacobsens fond m.fl. skal for første gang på en årrekke dele ut midler. Målsetningen med å dele ut midler er å skape gode liv for mennesker med utviklingshemning. Trond Bjerknes-stiftelsen har som visjon; et likestilt samfunn for alle. Utdeling av midler skal skje i tråd med denne visjonen.

Gode tiltak for mennesker med utviklingshemning kan være:

- Gode fritidstilbud
- Møteplasser som har som formål å skape inkludering
- Mulighet for å kunne delta på kulturtilbud
- Få mulighet til å delta i et organisasjonsliv

For å kunne få tildelt midler, må tildelingskriteriene være oppfylt.

Kriteriene er som følger:

1. De utdelte midlene skal gå til aktiviteter der personer med utviklingshemning bidrar aktivt, som hovedregel i NFUs arbeid.
2. Det kan søkes om midler til prosjekter som skal strekke seg over flere år. Start- og sluttdato skal da angis.
3. Prosjektet skal fortrinnsvis være langsiktig. Det vil si at prosjektet skal ha som målsetning å skape vekst og ringvirkninger i organisasjonen.
4. Det må rapporteres årlig for de tildelte midlene, og sluttrapport må sendes senest to måneder etter prosjektets slutt.
5. Midlene er ikke tenkt å gå til dekning av administrasjonskostnader.
6. Prosjektene skal fortrinnsvis ha flere finansieringskilder.
7. Prosjektene bør fortrinnsvis komme flere til gode.
8. Prosjekter som innebærer egeninnsats og støtte fra andre bidragsytere, vil bli prioritert.
9. Det er ingen fast søknadsdato. Søknader vil bli behandlet fortløpende.

Søknader sendes NFUs administrasjon, enten på e-post til firmapost@nfunorge.org, eller til Postboks 8954, Youngstorget, 0028 Oslo

www.camphill.no

LANDSBYENE MED Plass for alle

Camphill-landsbyene er integrerte levetilbud hvor mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med omsorgspersoner i en levende og aktiv landsby.

Her er alle sysselsatt med fellesskapets mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Det legges vekt på nærhet til natur og mennesker, og opplæringen i dagliglivets mange gjøremål gir verdifull erfaring videre. Samtidig dekker arbeidet reelle behov i landsbyen.

Livet i fellesskap, arbeid, hverdag og fest danner grunnlag for et spennende og utfordrende miljø. I landsbyene pleies også et variert kulturliv med teater, sang, musikk, høytidsfeiring og utflukter.

Nye medarbeidere tilbys introduksjonskurs i landsbylivet og antroposofi, samt fireårig deltids Bachelorutdanning i helsepedagogikk og sosialterapi.

Camphill Norge består av landsbyene Hogganvik, Jøssåsen, Rotvoll, Solborg, Vidaråsen og Vallersund Gård. I Vallersund ligger også FRAMskolen som er et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemning.

Vi ønsker deg velkommen til landsbyene!

CAMPBILL LANDSBYSTIFTELSE
Malvikvegen 1333, 7550 Hommelvik
Telefon 73 97 84 60
Epost: sekretariat@camphill.no
www.camphill.no

VISSTE DU AT

Har du fremdeles Downs?

Det dukker stadig opp historier om at NAV og andre offentlige instanser krever ny dokumentasjon på tilstander og diagnoser som er livsvarige. Kan de kreve legeerklæring om slikt?

AV: Advokat Petter Kramås
Advokatfirmaet Kramås AS
petter@kramaas.no

Pårørendes urgamle kunnskap om at pårørende oppgaver er krevende er etter hvert også bekräftet gjennom forskning. Riksrevisoren har nylig konkludert med at kommunene ikke gir gode nok tilbud til familier der det er barn med funksjonsnedsettelse. Altfor ofte er det ikke det å ha et familie-medlem med funksjonsnedsettelse som er det mest krevende – det er det å forholde seg til offentlige instanser som tar knekken på oss, sier mange. Det skal søkes og klages og deltas i møter. Tid og krefter til vanlig familieliv, ferie eller venner er akutt mangelvare. Enhver merbelastning blir fort til dråpen som gjør at nok blir mer enn nok.

Da kan et spørsmål om barnet fortsatt har Downs, og om du har vært hos legen og fått oppdatert legeerklæring på det, lett bli provoserende.

Det som er kjent og varig

Krav om bekreftelse og dokumentasjon på at du fremdeles har en tidligere dokumentert varig tilstand eller diagnose, er ikke bare dumt og unødvendig – et slikt krav er også uten rettslig grunnlag.

Iså fall er det riktig å gjøre det tydelig at dette forholdet er avklart gjennom tidligere saksutredninger, og i en søknad kan du henvise til de opplysninger som allerede foreligger.

Hvilke opplysninger kan kreves?

Men du bør kanskje ta en liten dobbeltsjekk: Er det virkelig slik at det etterspørres ny bekreftelse på tidligere kjent og dokumentert varig tilstand eller diagnose?

Et diagnosebilde kan endre seg. Dette gjelder naturligvis ikke for Downs syndrom, men mange andre diagnoser må oppfattes å være ferskvare og vil kunne

endres over tid. Dette kan også være årsak til at det i søknadsskjemaer kan være spørsmål som reflekterer nettopp dette, at ting kan endre seg over tid – og så er det ikke tatt høyde for at noe er varig og må kunne anses kjent i saken fra tidligere. Kommer et slikt spørsmål om fortsatt tilstand eller diagnose, og det i din sak gjelder Downs syndrom, kan spørsmålet besvares med henvisning til opplysninger som allerede er kjent og dokumentert.

En diagnose i seg selv gir uansett ikke fullgodt svar på hvilken situasjon og hvilke behov som foreligger. En diagnose kan gi et utgangspunkt, men må alltid suppleres med alle relevante individuelle opplysninger om situasjon og behov. Det er behovene som er avgjørende for tildeling av ytelser og tjenester, og ikke diagnoser i seg selv.

Offentlige instanser må følge forvaltningsloven – og de krav som følger av særlovgivningen på det enkelte området – når det skal fattes enkeltvedtak om tjenestetilbud og ytelser. Alle opplysninger som er relevante for avgjørelsen må være på bordet før det kan fattes vedtak. Det gjelder et generelt krav om at saken må være tilstrekkelig opplyst før avgjørelse.

Det betyr at det å etterspørre oppdaterte opplysninger om konkret situasjon og behov er noe NAV eller kommunen plikter å gjøre før det fattes vedtak.

Når det foreligger et tidligere vedtak som skal revideres, er det eventuelle endringer fra forrige søknad og vedtak som er avgjørende og som må avklares. En saksbehandler må holde fokus på det som er nødvendig for å oppdatere bildet og belyse aktuell situasjon nå, og ikke pålegge unødige byrder ved å kreve opplysninger og dokumentasjon på forhold som er kjent fra tidligere.

”
Mange
diagnoser er
ferskvare og
kan endres
over tid.

Ny juridisk rådgiver i NFU

Mariam Ashraf begynte hos oss som frivillig jusstudent våren 2022. Som frivillig har hun fått et godt innblikk i de rettsområdene NFU gir bistand innenfor. Fra 1. juni tiltrer hun som vikar for juridisk rådgiver Arnhild Voll Eek.

Alle skal ha muligheten til å være sjef i eget liv!

JAG Assistanse AS er en ideell BPA-leverandør med spesiell kompetanse om BPA for personer med sammensatte og kognitive funksjonshemninger. Vi bygger vårt verdigrunnlag på grunnleggende menneskerettigheter, likeverd og likestilling.

JAG vil bidra til at alle mennesker kan leve sine liv fullt ut, på egne premisser.

JAG har over 25 års erfaring for deg som trenger assistert arbeidsledelse.

JAG har fokus på individualitet, kvalitet og skreddersyr din assistanse.

Ta kontakt for mer informasjon.

JAG
er som du.
JAG Assistanse AS
Telefon: 962 09 666
www.jagassistanse.no

Følg oss gjerne på Facebook og Twitter!

Alle kurshefter 50,- kr per hefte.

Om tro og livssyn

Fra foreldrehjem til eget hjem

Stortingsvalg

Kurshefte Kommunevalg (bokmål). Kr 50,-

NFU - en organisasjon

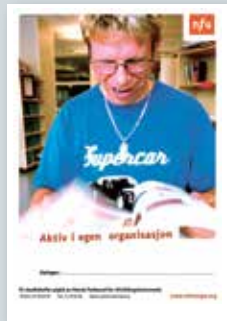
Kursmappe kr 25,-

Caps kr. 75,-

Veilederhefte til studieheftet «Aktiv i egen organisasjon»

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet (nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Klistremerker 6 merker per ark kr 6,-

Pins kr 25,-

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Kursbevis kr 10,-

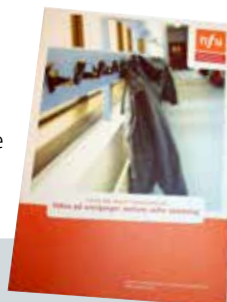
Penner, per stk. kr 10,-

Refleksbånd kr. 25,-

Last ned!

Boken «Fokus på overganger mellom ulike skoleslag» er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside nfunorge.org/no/nettbutikk/boker/

Bøker om veien til egen bolig

kr 100,-

kr 150,-

Krus (porselen) kr 200,-

Tallerken (porselen) kr 150,-

Ja takk, jeg bestiller (skriv antall):

- Kurshefte: Om tro og livssyn
- Kurshefte: Fra foreldrehjem til eget hjem
- Kurshefte: Stortingsvalg
- Kurshefte: NFU - en organisasjon
- Kurshefte: Veilederhefte til studieheftet
- Kurshefte: Aktiv i egen organisasjon
- Kurshefte: NFUs prinsipp-program
- Kurshefte: Vi og samfunnet (nynorsk)
- Kurshefte: Tillitsvalgt i organisasjonen NFU
- Kurshefte: Kommunevalg
- Kurshefte: Ledsagerhefte
- Kurshefte: Veileder Seksualitet og samliv til kurslærer
- Kurshefte: Seksualitet og samliv
- Kurshefte: Kroppen min og følelsene mine
- Kursbevis
- Bok: Sjef i eget hus
- Bok: Veien fram til egen bolig
- Kursmappe
- Klistremerker
- Refleksbånd
- Penn
- Caps
- Pins
- Tallerken (porselen)
- Krus

Navn: _____

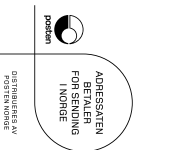
Adresse: _____

Poststed: _____

E-Post: _____

Porto kommer i tillegg. Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-post: post@nfunorge.org eller i nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org. Vi sender e-faktura.

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Sarsreiding 1225
0028 Oslo

PRIMA

Idrettsveien 2, 7072 Heimdal Tlf 72 89 43 00
prima@prima-as.no www.prima-as.no

VIL DU ANNONSERE I

Samfunn for alle?

Ta kontakt med vår annonseselger:

Salgs Forum AS

post@salgs-forum.no

www.salgs-forum.no

Bamse Produkter AS

Du har kunnskapen, vi har produktene.

- Barn og voksne
- Posisjonering
- Trening
- Behandling

For mer informasjon se:
www.bamseprodukter.no
www.hjelpemiddeldatabasen.no
Varekataloger og brosjyrer.

BR. STENSKJÆR TRANSPORT AS

støtter NFUs arbeid

Sjef i eget liv!

BPA Nord tilbyr
alle **retten** til et aktivt og
selvstendig liv

Nordland, Troms og Finnmark

- en del av Helsepartner Nord-Norge

Landsstyret

FORBUNDSLEDER
Tom Tvedt
971 99 233
tom.tvedt@nfunorge.org

NESTLEDER
Gunn Strand Hutchinson
913 38 299
gunnhutch@gmail.com

Alette Reinholdt
905 36 649
alettereinholdt@online.no

Anna Kittelsaa
911 46 401
anna.kittelsaa@outlook.com

Birgitte Boldvik
938 90 671
birgitte.boldvik@gmail.com

Marius Zahl
918 75 965
marius.zahl@icloud.com

Torill Vagstad
402 88 307
torill.vagstad@gmail.com

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget, 0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2b, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org
Bankgiro: 8200.01.93417
Org.nr.: 943 260 672

Fylkeslagene

NFU Oslo fylkeslag
v/ Lill Birkelund
c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo
Tlf. 22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Viken fylkeslag
v/ Nordis Vik Olausson
Tuterudkroken 16
2007 Kjeller
Tlf. 480 03 495
nfu.viken@gmail.com

NFU Innlandet fylkeslag
v/ Eirik Dahl
Ajerhagan 6
2319 Hamar
Tlf. 464 09 707
eid24@outlook.com

**NFU Vestfold og
Telemark fylkeslag**
v/ Randi Stenerud
Skavliveien 21
3189 Horten
Tlf. 901 58 869
nfu.vf@online.no

NFU Agder fylkeslag
v/Jan Frode Fredriksen
Hagelia 12
4580 Lyngdal
Tlf. 958 10 805
janfrodef@yahoo.no

NFU Rogaland fylkeslag
v/ Synnøve B. Lindager
Straumsvegen 80
567 Skjoldstraumen
Tlf. 938 78 946
post@nfu-rogaland.no

NFU Vestland fylkeslag
v/ Gry Borghild Sætre
Angealdsvegen 107
6810 Førde
Tlf. 918 45 574
gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal fylkeslag
v/ Sandra Vanessa Borhaug
Fabrikkveien 13
6415 Molde
Tlf. 958 16 914
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Trøndelag fylkeslag
v/ Snorre Ness
Bregnevegen 1
7803 Namsos
Tlf. 905 16 966
snorre.ness@ntebb.no

NFU Nordland fylkeslag
v/ Lisbeth Selstad Amundsen
Bjerkeliveien 16
8160 Glomfjord
Tlf. 900 47 915
lis-els@hotmail.com,

NFU Troms fylkeslag
v/ Anne Marie Bakken
Dalnes, 9475 Borkenes
Tlf. 916 98 512
amsbakken@gmail.com

NFU Finnmark fylkeslag
v/ Frid Tellefsen Svineng
Boks 187
9735 Karasjok
Tlf. 909 36 156
nfufinnmark@hotmail.com

RETURADRESSE:

Samfunn for alle

Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo

Kjære medlemmer og tillitsvalgte!

Nå står sommeren snart for tur. Vi i NFU har lagt bak oss et aktivt halvår. Det er flott endelig å slippe innskrenkinger i våre liv, håper at pandemien er et avsluttet kapittel for denne gang. Vi har gjennomført ledermøte, årsmøter og ikke minst mange aktiviteter for våre medlemmer. I tillegg har vi vært til stede på Stortinget og deltatt på høringer, møter med regjeringen, partiene og enkeltrepresentanter. Vårt mål er å sikre våre medlemmer og mennesker med utviklingshemning et likestilt samfunn.

Vi venter i spenning på regjeringens ståsted når det gjelder CRPD FNs menneskerettighetskonvensjon. Den må legges i menneskerettighetsloven, noe annet kan vi ikke akseptere. Så for de av dere som treffer en politiker rundt i sommer-Norge, er dette saken vi sammen må fronte. Mange av våre medlemmer har fått hjelp og støtte av våre jurister, antallet viser at vi fortsatt har en stor jobb å gjøre.

Tusen takk for at du er medlem hos oss. Medlemstallet vårt er stigende, det betyr at arbeidet med å rekruttere nye medlemmer gir resultater. Men vi er ikke i mål, ferien kan være en fin arena til å verve nye medlemmer, enten det er i familien, eller andre som støtter vår sak.

I august skal vi sammen med Agder fylkeslag være tilstede på Arendalsveka, så hvis noen av dere er i området, kom innom og hils på oss.

Nå er det sommerleirer og ferie som gjelder, vi ønsker dere alle en vakker sommer.

Forbundsleder Tom Tvedt

ADVOKATFIRMAET
KRAMÅS

"Vi har bred erfaring i alle rettsforhold som gjelder mennesker med utviklingshemning, og bistår i saker i hele landet."

- Omsorgstjenester
- Trygdeytelser
- Vergemål
- Dagtilbud og tilrettelagt arbeid
- Arv og testament
- Helsetjenester
- Erstatning
- Skole og undervisning

KRISTIN KRAMÅS
481 65 111
kristin@kramaas.no

PETTER KRAMÅS
901 37 450
petter@kramaas.no

KONTORER
C J Hambros plass 5, 0164 Oslo
Storgata 50, 1555 Son

www.KRAMAAS.no